

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет

Кафедра географії та менеджменту туризму

ЕТНОТУРИЗМ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

<p>До захисту допущено: Протоколом засідання кафедри № _____ Від “__” _____ 2023 р. Зав. кафедри _____ Д.геогр.н.,доц. Король О.Д.</p>	<p>Виконала: Студентка VI курсу, групи 619 Спеціальності 242 Туризм Горганюк Лілія Андріївна Керівник: к.геогр.н., доц. Заячук О.Г</p>
---	--

Чернівці -2023

ЗМІСТ

Анотація	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ I: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОТУРИЗМУ	8
1.1 Етнотуризм як частина туристичної індустрії.....	8
1.2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	12
ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ.....	15
РОЗДІЛ II ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	16
2.1 ФАКТОРИ, ЩО СПРИЯЮТЬ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ	16
2.2 ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	21
2.3 РОЗВИТОК ТУРИЗМУ У ПЕРІОД COVID-2019 ТА ВОЄННОГО СТАНУ	24
2.4 РОЗВИТОК ЕТНОТУРИЗМУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	26
2.4.1 Особливості Гуцульщини.....	28
2.4.2 Особливості Бойківщини	35
2.4.3 Особливості Опілля	42
2.4.4 Особливості Покуття.....	48
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II	55
РОЗДІЛ III: РОЗРОБКА ЕТНО-ТУРУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ ОБЛАСТЬ.....	58
3.1 ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА.....	58
3.2 КАЛЬКУЛЯЦІЯ ТУРУ	59
3.3 КАРТОСХЕМА МАРШРУТУ.....	61

3.4 СХЕМА МАРШРУТУ	61
3.5 ПРОГРАМА ТУРУ «КОЛОРИТ ГУЦУЛЬЩИНИ».....	62
3.6 ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОБ’ЄКТИ	63
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ ІІІ.....	74
РОЗДІЛ ІV: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	
ЕТНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.	
4.1 ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ	69
4.2 ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ . ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.	
ВИСНОВОК.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

Аногація

ВСТУП

Нагальна потреба у розвитку внутрішнього туризму спонукає до максимального розвитку різноманітних історико-етнографічних об'єктів, ревіталізації старих пам'яток, підвищення популярності різних етнографічних центрів, районів та регіонів, а також до просування нових туристичних ресурсів. Туристичний потенціал регіону є основою для загального розвитку туристичного сектору, в якому етнографічний туризм має особливе значення.

Етнотуризм характеризується використанням туристичних ресурсів, які є найціннішими туристичними продуктами, що становлять найбільший інтерес для туристів і викликають у них зацікавленість під час їхнього короткого або тривалого перебування в певному регіоні. Якщо загальний тип туризму визнається і практикується мандрівниками у зручний і природний спосіб (безпосереднє перебування в природному середовищі, милування географічними ландшафтами, насолода природними скарбами), то особливості конкретного регіону (народні традиції, обряди, історичні будівлі, споруди, побут, ремесла, торгівля тощо, притаманні певному регіону та його колишнім мешканцям) є особливістю туризму в регіоні. Серед усіх туристичних ресурсів місцеві етнічні ресурси є найбільш цікавими та привабливими для туристів і залишають найсильніші сліди в пам'яті про туристичну подорож. Тому розвиток етнотуризму має велике значення.

Актуальність теми дослідження. Етнотуризм визнаний одним з найперспективніших напрямків розвитку туристичної галузі України не тільки з точки зору туристичних, а й соціальних функцій. Перш за все, етнотуризм не тільки покращує фізичну форму, працездатність і здоров'я людини, але й розширює і збагачує світогляд, зміцнює духовні та національні риси, тобто формує фізичний і духовний потенціал населення. Перспективи розвитку етнотуризму залежать від низки факторів, серед яких туристичний

потенціал регіону та ставлення етнічних груп і місцевої влади до розвитку етнотуризму. Однак, недостатньо уваги приділяється маргіналізації та нівелюванню етнічних груп та їх традиційної повсякденної культури в контексті сучасного суспільного розвитку, відсутності адекватних та відповідних програм розвитку різних видів регіональних туристичних секторів, які б забезпечували ідентифікацію етнічних груп та етнографічних процесів в умовах стрімкої глобалізації, низькому рівню економічного розвитку регіонів, де проживають етнічні групи як репрезентанти традиційної культури колишніх етнічних груп.

Етнотуризм в Україні став одним із найпопулярніших видів туризму, тому що здатен задовольнити інтерес людей до історичних і культурних традицій народу. Туризм стрімко розвивається тому появляються нові, часом вельми специфічні види туризму, такі як етнотуризм. Етнотуризм становить великий інтерес для людей і тому на сьогоднішній день набуває уваги туристичної діяльності у світі та в Україні. На великий жаль в умовах війни розвиток як туризму загалом, так і етнотуризму пригальмувався, але головне не втратити за ці важкі часи свій колорит та автентичність, що після перемоги дозволить нам з новими силами здійснити стрибок вперед.

Об'єктом дослідження виступає етнографічний туризм.

Предметом дослідження магістерської роботи є особливості розвитку та популяризації етнографічного туризму на території Івано-Франківської області.

Метою дослідження є вивчення принципів організації етнографічного туризму в Івано-Франківській області та втілення їх в розробку етнографічного туру.

Завданням магістерської роботи є:

-визначити теоретичні та методологічні засади дослідження етнотуризму;

-з'ясувати значення основних чинників у розвитку етнотуризму в Україні;

- охарактеризувати розвиток етнотуризму в Івано-Франківській області;

- зосередити увагу на туристичному потенціалі Івано-Франківської області (природа, рекреація, освіта тощо);

- визначити історичні та етнографічні особливості регіону загалом та окремих етнографічних одиниць (Бойківщина, Гуцульщина, Опілля, Покуття)

- розробити етно-тур по території Косівського району

- визначити перспективи та проблеми розвитку етнотуризму в Україні загалом та в Косівському районі зокрема

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загального висновку та списку використаної літератури та Інтернет-джерел.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКА-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНО- ТУРИЗМУ

1.1 Етнотуризм як частина туристичної індустрії

Класифікація видів туризму за цільовим призначенням постійно змінюється і досі доповнюється широким розмаїттям форм проведення дозвілля. Серед сучасних науковців - Александрова А.Ю., Худо В.В., Цибух В.І., Самойленко А.А., Мальська М.П., Рутинський М.Й., Паньків Н.М., Крачило М.П. та ін. Деякі дослідники також виділяють етнічний туризм як окремий і самостійний вид (наприклад, Кифяк В.Ф.). Деякі дослідники не виділяють етнічний туризм і розглядають його як частину пізнавального (екскурсійного) туризму (Глушко А.А., Сазикін А.М.).

Термін "етнотуризм" вперше був використаний у 1977 році і трактувався У.Смітом як "подорожі з метою вивчення культури і побуту незвичайних або екзотичних народів (етнічних груп)". Етнотуризм -це вид туризму, де туристи відвідують історичні поселення. Етнотуризм-це поєднання туризму та етнографічних досліджень,що дозволяє відвідувачам доторкнутися до культури та історії місцевого населення.

Це початкове розуміння етнотуризму, яке широко поширене в науковому середовищі по всьому світу. З іншого боку,в деяких країнах, зокрема в Україні, поняття етнотуризму часто ототожнюють з ностальгічним туризмом. Це пояснюється, серед іншого,тим, що туристи, які цікавляться традиціями та культурою певного етносу, хочуть дізнатися хочаб про ту етнічну групу,з якою вони мають генетичні зв'язки [3].

На мою думку, етнотуризм слід розглядати як вид культурного туризму, в якому туристи знайомляться з традиційною культурою і

повсякденним життям мешканців дестинації. У цьому сенсі етнографічний туризм, релігійно-пізнавальний туризм, ностальгійний туризм та агротуризм можуть бути складовими етнографічного туризму. Етнографічний туризм пов'язаний з вивченням особливостей життя і традицій місцевого населення, в тому числі з науковою та освітньою метою, і є центральним елементом етнотуризму з точки зору змісту (рис.1).

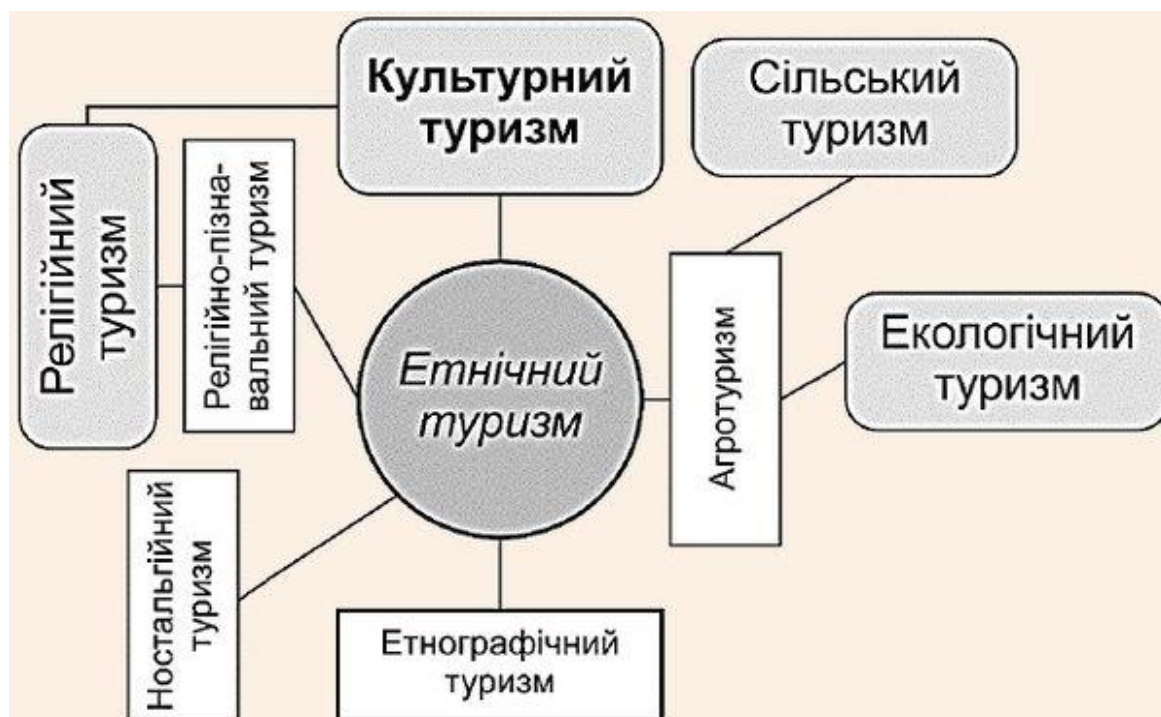

Рисунок. 1. - Структура та значення етнотуризму (за В. Петранівським) [2]

Такі подорожі також можна розглядати як хобі-подорожі. Релігійний етнотуризм та пізнавальний етнотуризм, які є підвидами релігійного туризму, зосереджені на релігійних практиках, традиціях та структурах, які вважаються невід'ємною частиною місцевої культури. Ностальгійний етнотуризм спрямований на вивчення традиційної культури регіону, де народилися або жили туристи та їхні предки. Агротуризм – це підвид сільського туризму або екологічного туризму, орієнтований не лише

на участь у традиційних видах діяльності населення, а і на пізнання його. Підсумовуючи аналіз структури етнотуризму, слід зазначити, що поряд з метою подорожі важливою ознакою є унікальність дестинації.

Дослідженням етнотуризму займалася велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Любіцева О.О. [7], Петрик Н.А. [11], Александрова А.Ю., Худо В.В., Самойленко А.А. та Мальська М.П.

Таблиця 1:Класифікація етнотуризму (Любіцева О.О.) [7]

№	Критерій класифікації	Різновид етнотуризму
	За контекстом	Відвідування місць історико-культурної спадщини та традиційної культури певного етнону, меншини або етнічної групи. Відвідування місць родинного походження (землі предків) Відвідування рідних.близьких та діаспори
2	За метою подорожі	Пізнавальні, релігійні, культурні, освітні, оздоровчі, краєзнавчі, пригодницькі, екологічні, екзотичні.
3	За мотивами	Дослідницькі, емоційні (ностальгічний), пізнавальні, етнографічні.
4	За характером місцевості	Етно-сільський, етно-міський.

5	За тематикою етнодіяльності	Релігійні/обрядові, мистецькі (фольклорні і т.д.), гастрономія (етнічна кухня, винний, віскі-туризм, сир, рибалка, грибний, кавовий), оздоблення та виконання (народне мистецтво), стиль та дизайн (етнічна мода), війна (історична реконструкція).
6	За формами організації	Етнічні фестивалі, виставки-ярмарки народних ремесел та хенд-мейд виробництва, змагання з етнічних видів спорту, етнічні карнавали, відтворення історичних подій, зелений туризм.
7	За напрямком туристичного потоку	Місцевий (традиційний), в'їзний (ностальгичний, діаспорний, корінний), прикордонний.

Етнотуризм включає два типи турів.

Перший -це відвідування існуючих поселень, де збереглися традиційні культурні особливості місцевого населення.

Інший-відвідування "рукотворних поселень" або "живих музеїв" - скансенів. Відвідування таких музеїв включає не лише історичні будівлі, але й анімаційні програми та відтворення історичного середовища за участю професійних акторів, які намагаються відтворити побут, поведінку, матеріальні та нематеріальні культурні цінності попередніх поколінь.

Тут знайомляться з традиційними ремеслами і видами діяльності, характерними для регіону та періоду. Прикладами є роботи ремісників, ковалів і гончарів. Важливою частиною будь-якого етнічного туристичного туру є його тематика. Існує два підходи до характеристики етнічних туристичних дестинацій: географічний (вивчення етнічних туристичних характеристик регіону в поєднанні з

його природними туристичними ресурсами) та історико-культурний. Поєднання культурних і природних елементів формує поняття "етнічного ландшафту". Складовими такого ландшафту є традиції, обряди та звичаї місцевого населення, а також спрямованість його ремесел і промислів [8].

1.2 Методологічні засади дослідження

Кожна наука має власну методологію дослідження. Метод наукового дослідження - це система розумових і практичних операцій, спрямованих на вирішення конкретного пізнавального завдання з певною пізнавальною метою. Цей метод використовується для отримання інформації, яка відповідає потребам суспільства і конкретних галузей науки

Використовується для отримання інформації, що відповідає потребам суспільства і конкретних галузей науки. Основними підходами (методами) в дослідженнях туризму є аналітичний, просторовий, часовий, формально-логічний, географічний та культурологічний.

У той же час використовувані матеріали, підходи та методологічні прийоми з інших дисциплін, таких як історія, географія та культурологія.

Методи дослідження можна поділити на три основні групи:

- Філософські - основа наукового пізнання, яка включає загальні підходи, категорії, принципи і закони, що визначають положення об'єкта дослідження в реальному світі (принцип об'єктивності, універсальних зв'язків і залежностей, закон єдності та протилежності, переходу кількісних ознак у якісні, заперечення заперечення тощо)

- Загальнонаукові-універсальні інструменти та прийоми застосування, але вони повинні враховувати специфіку конкретної теми дослідження. Наприклад, у туризмознавстві широко використовуються наукові методи, що базуються на системі географічних наук. До них належать спостереження

з елементами опису, історичні методи, порівняльні методи, картографічні методи, аналітичні та статистичні методи, методи пошукових досліджень, методи математичного моделювання та системні методи. Соціальна природа туризму зумовлює використання методів та прийомів, розроблених в інших соціальних науках (наприклад, баланси, соціологічні опитування).

- Специфічні наукові методи, що використовуються в окремих науках. До них відносяться польові дослідження та картографія.

Основний методологічний підхід до досліджень у цьому курсі є міждисциплінарним; для виконання завдання використовуються положення з соціальної географії, соціології, історії та етнографії. Історичний метод використано для дослідження чинників формування етнотуристичних ресурсів. Порівняльно-географічний метод використано для дослідження етнотуристичних регіонів Івано-Франківщини. Картографічний - для дослідження динаміки розвитку етнотуристичних регіонів України. Методи класифікації використано для створення етнотуристичних ресурсів, а методи районування - для виділення туристичних районів. Фактичний матеріал, опрацьований під час дослідження, включає статистичні матеріали, картографічні матеріали, літературні матеріали та інформацію, отриману шляхом візуального спостереження [3].

ВИСНОВКИ ДО I РОЗДІЛУ

Розуміння етнотуризму, отримало широке визнання в академічних колах по всьому світу. З іншого боку, в деяких країнах, особливо в Україні, поняття етнотуризму часто ототожнюють з ностальгічним туризмом. Це пояснюється тим, що туристам, які цікавляться традиціями та культурою певної етнічної групи, щонайменше цікаво дізнатися про етнічну групу, з якою вони мають генетичні зв'язки.

Етнотуризм слід розглядати як вид культурного туризму, який дозволяє туристам познайомитися з традиційною культурою і повсякденним життям мешканців дестинації. У цьому сенсі етнографічний туризм, релігійний та пізнавальний туризм, ностальгічний туризм та агротуризм можуть бути складовими етнографічного туризму. Етнографічний туризм пов'язаний з вивченням особливостей побуту та звичаїв місцевого населення, в тому числі з науковою та освітньою метою, і є центральним елементом етнотуризму за змістом.

Основним методологічним підходом до етнотуризму є – дисциплінарний та також є низька методів для досліджень етнотуризму : порівняльно-географічний, картографічний, фактичний. Кожен з них допомагає вдосконалювати розвиток етнотуризму, розробляти нові маршрути та розвивати етнотуризм не тільки в Україні, а й в цілому світі.

РОЗДІЛ II

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1 Фактори, що сприяють розвитку етнотуризму

Україна є унікальною з точки зору етнічного, релігійного та етнічного розмаїття та їх інтеграції, що є основою для розвитку етнотуризму.

Основними факторами розвитку етнотуризму в Україні є

1. збереження традицій та культури;
2. наявність культурних та мистецьких пам'яток;
3. досвід місцевих жителів у прийомі гостей з інших регіонів та інших країн;
4. присутність місцевих жителів у регіоні;
4. належне забезпечення таких компонентів туризму, як інвестиції, інформація, людські ресурси, наука та законодавство.

З наукової точки зору, рекреаційно-туристичні ресурси можна чітко поділити на природні та історико-культурні. Для розвитку етнічного туризму більш важливою є друга група ресурсів, яка включає матеріальні та духовні прояви життя народів та їх представників. Важливою складовою історико-культурних ресурсів, доступних для розвитку етнічного туризму, є культурна спадщина.

Культурна спадщина визначається як "пам'ятки, споруди (витвори мистецтва), комплекси (ансамблі), їхні частини, пов'язане з ними рухоме майно, землі, водні об'єкти та інші природні і природно-антропогенні об'єкти". Культурна спадщина визначається як "природні, антропогенні або створені людиною об'єкти, які незалежно від стану їх збереження предмети, що мають сучасну археологічну, естетичну, етнографічну, історичну, архітектурну, мистецьку, архітектурну, наукову або художню цінність і чия автентичність збереглася.

Культурна спадщина поділяється на такі категорії

- 1) Пам'ятки: Архітектурні твори, монументальні скульптури і картини, археологічні елементи і споруди, написи, печери, групи елементів, яка має видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва і науки
- 2) Ансамблі: Ізольовані або інтегровані групи будівель, архітектурний стиль, цілісність і зв'язок з ландшафтом яких мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва і науки
- 3) Знакові місця: людські артефакти або території, де співіснують людські та природні артефакти, а також місця, що мають універсальну історичну, естетичну, етнологічну або антропологічну цінність.

Найбільш важливими для розвитку етнічного туризму є пам'ятники, будівлі та визначні місця, що мають етнографічну або історичну цінність.

Нематеріальна культурна спадщина є важливою складовою культурної спадщини. Згідно з міжнародним правом, нематеріальна культурна спадщина визначається "традиції, форми вираження, знання, навички та пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти та культурні об'єкти, які спільноти, групи та, в деяких випадках, окремі особи визнають частиною своєї культурної спадщини".

Більшість об'єктів культурної спадщини входять до класифікації етнотуристичних ресурсів М.Л. Орлової. Орлова пропонує поділ етнотуристичних ресурсів за внутрішньою структурою на комплексні, інтегровані та унітарні (категорії), за базовим підходом - на такі типи, як етнічні артефакти, ансамблі етнічних артефактів та етнічні ландшафти, а далі - на окремі об'єкти. (рис. 2).

Рис.2. Класифікація ресурсів етнічного туризму (за Орловою.)

Україна є багатоманітною та унікальною на ресурси етнічного туризму, вони є добре дослідженими, збереженими та представленими всіма вище зазначеними групами.

До етнічних ландшафтів належать поселення, в яких у структурі населення переважає одна етнічна група, тобто один етнос. Етнічна група вважається домінуючою, якщо представники цієї етнічної групи становлять понад 60% населення і жодна інша етнічна група не становить більше 20%. Етнічні регіони України межують з етнічними територіями росіян, білорусів, поляків, словаків, угорців, румунів, молдован, болгар і гагаузів. Більшість етнічних регіонів України є моноетнічними, де українці становлять 80%

населення. Ці моноетнічні українські регіони здебільшого розташовані у двадцяти двох областях; на Чернівецьку область припадає 3/4, Одеську - близько 2/3, Луганську - близько половини і Донецьку - більше половини.

Етнографічні музеї є важливим джерелом етнотуризму. Етнографічні музеї - це різновид історичних музеїв, які зберігають, вивчають і експонують колекції, що широко представлені в Україні і презентують сучасникам процес етногенезу, побут та культуру різних етнографічних спільнот і історичних періодів. Більша частина етнографічних музеїв України представляють тематичні виставки традиційної культури українців (предмети побуту та артефакти з 18 до початку 20 століття) та її локальних варіантів, зібраних у місцевих громадах. Тематично експонуються предмети традиційної культури (18-20 ст.), зібрані з усіх регіонів України (Лемківщина, Бойківщина, Гуцульщина, Буковина, Закарпатська низовина, західне та східне Поділля, Волинь, центральне та східне Полісся, центральна Наддніпрянщина, Слобожанщина, Донеччина та Причорномор'я) та їхні регіональні варіанти. Західна Україна має найбагатший і найкolorитніший етнографічний музей. До них відносяться:

- Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського

- Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини в Івано-Франківській області

- Музей етнології та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові

- Львівський національний музей

- Історико-етнографічний музей "Бойківщина", Самбір, Львівська область

У гірських районах Українських Карпат зароджується новий тип етнографічного музею. Це сільський етнографічний музей, який зберігає і представляє туристам традиційну матеріальну культуру гірських народів Гуцульщини, Бойківщини та Лемківщини безпосередньо в їхньому гуцульському, бойківському та лемківському середовищі.

Власником музею є Михайло Дідишин, місцевий гуцульський фермер. Протягом багатьох років він інтенсивно досліджував документи та народні перекази про експедиції опришків. Він також вважає, що знайшов хату, де у 1742 році Степан Дзвінчук застрелив легендарного опришка Олексу Довбуша.

Ще одним популярним новим типом етнографічного музею в Україні є музей під відкритим небом (скансен). Музеї просто неба комплексно зберігають та експонують традиційну українську сільську архітектуру, побут та культуру в природному середовищі.

Скансен - перший у світі етнографічний музей, архітектурно-етнографічний комплекс з міні-музеєм в окремій будівлі, заснований Артуром Хазеліусом 11 жовтня 1891 року на острові Юргорден у Стокгольмі. Слово "скансен" походить від назви місцевості, де була збудована будівля. Пізніше цей термін почали використовувати для позначення етнографічних музеїв під відкритим небом.

Наразі в Україні налічується 13 великих скансенів:

- Національний музей української народної архітектури та побуту Національної академії наук України (с. Пирогів, Київська область).
- Львівський музей народної архітектури та побуту (Шевченківський гай).
- Переяслав-Хмельницький музей народної архітектури та побуту (Київська область) та ін.

Найбільшим музеєм під відкритим небом в Україні є Національний музей народної архітектури та побуту в селі Пирогово. Він розташований у мальовничому передмісті Києва і займає площу 120 гектарів. У музеї зберігається понад 300 унікальних пам'яток народної архітектури 16-19 століть.

Іншим важливим ресурсом є народне мистецтво. Народне мистецтво - це організоване виробництво декоративно-ужиткового мистецтва для продажу.

Народне мистецтво є типовим явищем, яке зустрічається майже в усіх регіонах України: У 20 столітті найпопулярнішими мистецькими осередками були: Опішня, Решетилівка (Полтавська область), Ічня, Дігтярі (Чернігівська область), Петриківка (Дніпропетровська область), Кролевець (Сумська область), Бубнівка, Клембівка (Вінницька область), Космач, Яворів, Пістинь (Івано-Франківська область), Вінниця (Чернівецька область).

Найважливішими видами декоративно-прикладного мистецтва в Україні є гончарство (кераміка), металообробка (ковальство, ливарництво), деревообробка (скульптура), лозоплетіння, гутництво, плетіння з рогами та рогозу, ткацтво та килимарство, декоративний розпис, писанкарство та вишивка.

2.2 Тенденції розвитку етнотуризму в Україні

Основними регіонами в Україні, де розвинений етнотуризм, є Закарпатська, Прикарпатська, Закарпатська, Полтавська та Київська області. Територія України поділяється на регіони відповідно до рівня ресурсного потенціалу етнотуризму:

- Високий потенціал: 0,4-0,599: Київська, Львівська;
- Середній потенціал: 0,201-0,4: Запорізька, Івано-Франківська, Полтавська;

- Низький потенціал: в0,002 до 0,201: Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька та Чернігівська області (Рис.3).

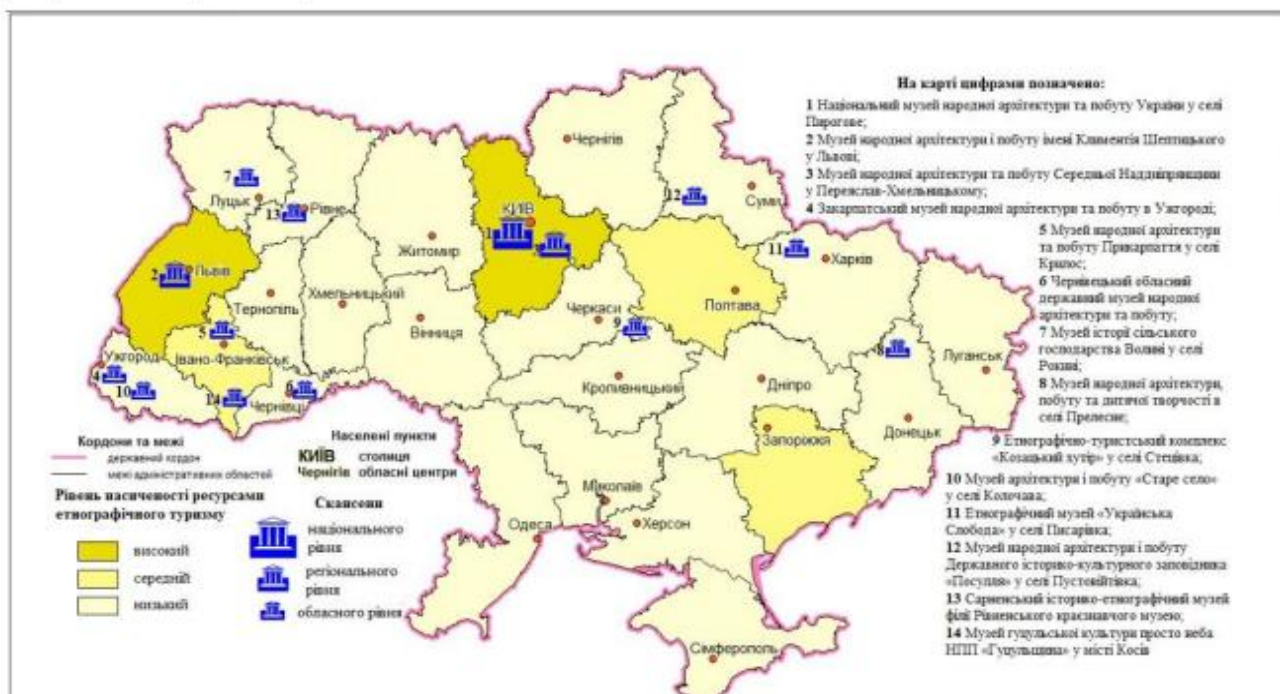

Рисунок 3: Рейтинг областей за рівнем потенціалу для розвитку етнографічного туризму (Поколюдна Марія, Семків Мар'яна)

У Запорізькій області можна відвідати історико-культурний комплекс "Запорізька Січ". Відвідувачі також можуть побувати на місці зародження козацтва на території України, переодягнутися у справжніх козаків та спробувати себе у використанні зброї. Не забудьте взяти участь в екскурсії "Харчовий шлях", яка заснована на перебуванні великого українського патріота Тараса Шевченка в Хорватії. Ця пішохідна екскурсія включає уривки з творів великого Кобзаря в степах Хортиці та Запоріжжя.

Етнотуризм у Карпатах пропонує можливість відвідати села та побувати на вишуканих виставах. Особливо під час різдвяних свят колядки та щедрівки лунають у кожній хаті. На Закарпатті відвідувачі можуть насолодитися історією, традиціями та культурою народу гуцулів, однієї з найчисленніших етнічних груп у світі. Тут є можливість послухати цікаві пісні, які походять не з Верховини, побачити цікаві аксесуари, виготовлені місцевими майстрами, спробувати зробити щось власноруч, взяти участь у народних танцях та скуштувати оригінальні місцеві страви.

У Полтаві ви також можете відвідати місця, описані в повісті Миколи Гоголя "Вечори на хуторі біля Диканьки". Експозиція музею розповідає про історичне минуле Диканьки, цінні археологічні знахідки та козацьких князів. Також рекомендуємо відвідати Соротинський ярмарок, де можна познайомитися з українським спортом, дізнатися про індустрію конярства і просто весело провести час.

У Київській області ви можете відвідати історичні місця Київської Русі, побувати в селах під Києвом і зануритися в багатий і барвистий світ української культури, традицій, обрядів і смачної кухні: Відвідайте села під Києвом і пориньте в багатий і колоритний світ української культури, традицій, обрядів і смачної кухні Пориньте в багатий і колоритний світ української культури, традицій, обрядів, смачної їжі та багато іншого. Ви також можете відвідати один з найбільших музеїв під відкритим небом, Музей хутра Савки та завітати до казкаря на "Маминих слідах".

Наразі більшість етнічних турів зосереджена в Західній Україні, а саме в Карпатах. Івано-Франківська область є найбільш відвідуваним центром: м.Яремче, с.Верховина, с.Криворівня, м. Косів, с.Космач, с.Шешори та м.Коломия. Закарпаття (Рахів, с.Костилівка, с.Лазещина, с.Геча та ін.) посідає друге місце за кількістю фольклорних турів (переважно фестивалів).

В інших регіонах України етнічні тури найбільш популярні на Полтавщині (Сорочинці, Диканька, Опішня, Великі Будищі) та Київщині Пирогово, Бузова (українське село), Нові Петрівці

Найпопулярнішими за тривалістю є одноденні тури та більш тривалі вони поділяються на три групи за принципом дії пізнавальні (екскурсійні), активні та відпочинкові. Існують також змішані тури, які поєднують кілька типів (наприклад, екскурсійні та активні).

Ринок етнічного туризму в Україні перебуває на стадії становлення і розвивається стихійно. Серед широкого розмаїття туроператорів дуже мало таких, що спеціалізуються на цьому виді туризму. Деякі туроператори, зацікавлені у внутрішньому туризмі, пропонують велику кількість продуктів, які можна позиціонувати як етнічні тури (переважно це екскурсійні тури вихідного дня та поїздки на різноманітні етнічні фестивалі). Серед таких фірм варто згадати у Києві — «Унікальна Україна», «Орнамент України», «Етнотур», «Перше екскурсійне бюро», у Львові — «Кринос-Ком» («Відвідай»), «Карпатія Галич Тур», в Тернополі — «Окрайна», у Харкові «Міко-тур», в Одесі — «Вилково Тур», «Веселка туризму» тощо.

2.3 Розвиток туризму у період COVID-2019 та воєнного часу

Регіони України мають величезний потенціал з точки зору природних, культурних та історичних ресурсів, а туризм почав стрімко розвиватися з розбудовою незалежної держави. Ще до війни Україна була однією з провідних туристичних дестинацій Європи. Однак туристичний ринок був дуже вразливим до різних криз, і хоча країна оговталася від стихійних лих, епідемії та війна дестабілізували розвиток туризму в країні. Багато туроператорів закрилися або змінили характер свого бізнесу. Деякі сегменти туристичної галузі продовжують працювати на неокупованих територіях. У

цьому контексті важливо проаналізувати фактори, які створили умови для розвитку туризму в Україні. Вперше з часів Другої світової війни туристична галузь пережила серйозну кризу через поширення COVID-2019. Багато секторів економіки, зокрема й туристичний, зазнали позитивних змін. Швидке відновлення сектору відбулося завдяки збереженню інфраструктури, ментально виснажених і самодостатніх людських ресурсів, створенню нових напрямків розвитку туризму та впливу віртуального туризму. Щойно туристична галузь оговталася від кризи, спричиненої пандемією, вона зіткнулася з новим викликом: російсько-українська війна.

Для української туристичної галузі виживання у воєнний час стало більшою проблемою, ніж розвиток. Втрата більшої частини ресурсів, складна економічна ситуація, напружений психологічний стан населення.

З лютого 2022 року низка готелів була закрита або використовувалася для розміщення тимчасово переміщених осіб з окупованих територій. Багато туристичних об'єктів було зруйновано, а готелі та ресторани в багатьох містах України були знесені або пошкоджені. Багато міст були позбавлені туризму, а міжнародна туристична галузь України майже заморожена. За оцінками експертів, Україна наразі використовує лише третину свого туристичного потенціалу.

Навіть у регіонах, які не окуповані і є відносно безпечними за нинішніх умов, навіть популярні курорти, такі як Моршин, Трускавець, Буковель і Східниця, не отримують великого напливу туристів. Хоча населення західного регіону зростає, біженці не роблять істотного внеску в дохід туристичної галузі. Однак, на думку науковців, повільне відновлення туристичного сектору не знищить цей ринок, а змінить його в майбутньому та виявить нові напрямки в його розвитку.

Незважаючи на такі неприємні обставини які відбуваються в нашій державі, мешканці західних областей продовжують розвиток етнотуризму.

На Франківщині, а саме в м. Косів та с. Шепіт 7 липня ,провели фестиваль «Смак з Косо́ва» . Метою заходу була популяризація місцевого народного мистецтва, гуцульських традицій та гастрономічної спадщини (особливі місцеві страви, сирні вироби, традиції виготовлення бринзи тощо). В рамках фестивалю проводилися майстер-класи та збір пожертв для Збройних Сил України, зокрема для "Едельвейсу", було зібрано 57 985 грн.

"Фестиваль - стійка ініціатива та ефективний інструмент промоції історико-культурної спадщини у прикордонному регіоні між Україною та Польщею". Це був транскордонний проект у рамках співпраці з Польщею. Подія мала відбутися у 2020 році.

2.4 Розвиток етнотуризму в Івано-Франківській області

Івано-Франківська область розташована в центрі Карпат і поділяється на 14 адміністративних районів. Її площа становить 13,9 тис. кв. км (2,3% території України), населення - 1,45 млн. осіб (2,9% населення України), щільність населення - 105 осіб на квадратний кілометр, в обласному центрі - близько 240 000 осіб. Івано-Франківська область безпосередньо з'єднана залізницею з центральними та східними регіонами України і тому приваблює переважно внутрішніх туристів і дещо меншу кількість міжнародних відвідувачів. Транспортною та туристичною віссю в Івано-Франківській області є дві регіональні автомагістралі Р-03 та Р-04, які з кінця минулого століття перетворилися на потужні транспортні та туристичні коридори з розгалуженою інфраструктурою приватних мотелів, кемпінгів, ресторанів та сервісних центрів. Інфраструктура автомобільного транспорту в регіоні також є високорозвиненою. Мережа доріг здатна охопити понад дві третини

природних, історичних та культурних пам'яток регіону кільцевими туристичними маршрутами.

Івано-Франківська область має велику історичну та культурну спадщину. Наразі близько 3500 історико-культурних об'єктів (старовинні церкви, храми, монастирі, фортеці Бойківщини, Гуцульщини, Опілля, Покуття) в Івано-Франківській області перебувають під охороною держави. В Івано-Франківській області є п'ять міст, згаданих у давньоруських літописах (Тисмениця, Снятин, Турмачі та Коломия). Найстарішим і найважливішим історичним центром є Галич, вперше згаданий у 898 році і столиця могутнього Галицько-Волинського князівства та Галицько-Волинської держави. Збереження історичних будівель та спадщини цього державо дозволило створити Національний заповідник "Давній Галич".

Івано-Франківська область має добре розвинену туристично-рекреаційну інфраструктуру (готелі, санаторії, пансіонати, бази відпочинку, хостели та кемпінги). До них відносяться гірські курорти Воловта та Яблуниця Ямельницької районної ради, рівнинні курорти Татарів, Ялемче та Мукритин Ямельницької районної ради, бальнеологічні передгірські курорти Мислівка, курорти Косів та Шешори Косівського району, курорти Черче Рогатинського району, Всього в області налічується 10 санаторіїв та численні бази відпочинку. Місто Яремче – провідне туристичне місто в Карпатах. Кліматотерапія, мінеральні джерела та грязьові ванни використовують для санаторно-курортного лікування та реабілітації.

Івано-Франківська область має зручне туристичне розташування між шляхами сполучення з регіонами України та туристична привабливість регіону визначають розвиток та просування етнотуризму в області. Франківщина має багаті гори, чисті води, густі ліси та безкраї луки. Талановиті люди, що живуть в області, століттями прикрашали свій край, як

раса. Унікальна архітектура (церкви, замки, статуї), ремесла, традиції, звичаї та обряди збагачують регіон. Івано-Франківська область вважається туристичною Меккою в Україні завдяки кількості історичних пам'яток (понад 3000).

Основними підвалинами розвитку є природні та етнокультурні ресурси. Найпопулярнішими видами туризму є рекреація та активний туризм на далекі відстані (водний, пішохідний, гірськолижний, гірський), також багато інших видів туризму (пізнавальний, релігійний тощо), новими видами туризму (наприклад, етнофестивалі, екстремальний туризм) також викликають особливий інтерес.

Область має чотири етнографічні регіони, (Бойківщина, Гуцульщина, Опілля та Покуття). Кожен із цих регіонів має свої історичні, культурні, традиційні, природно-географічні особливості та пропонує широкий спектр рекреаційних видів діяльності. Бажання вітчизняних та іноземних туристів відвідати Карпати для відпочинку та довготривалого перебування створює ширші та невідомі можливості для ознайомлення з їх пишним та привабливим гірським рельєфом. Тому етнографічний туризм сьогодні набуває особливого розвитку.

2.4.1 Особливості Гуцульщини

Гуцульщина - історико-етнографічний регіон Івано-Франківської області, який вважається найпривабливішим з точки зору туризму. Заселена з часів пізнього палеоліту, в регіоні виникло багато поселень, особливо після монголо-татарської навали. Українці, що жили в низинних лісостепових районах, тікали від загарбників у Карпати, де збереглося багато фрагментів домонгольської староукраїнської матеріальної культури.

Гуцульський регіон Івано-Франківської області займає площу 3 291 км² і налічує 161,6 тис. мешканців. Найстарішими населеними пунктами є: Уторопи (1367), Битків (1390), Пістинь (1375), Верховина (1424), Бабин (1498), Березів (1412) У 14-18 століттях в Гуцульщині було створено 119 міст та селищ.

Гуцули - гірський народ, що населяє річки та долини по дві сторони Карпатських гір. Їхні поселення розташовані в горах Чухтин і Рахів на півночі, вздовж річки Мала Шопурка на заході, а також у горах Сивулі та верхній течії річки Лімниці. За адміністративним поділом Гуцульщина включає гірські райони Коломийського та Косівського районів, більшу частину Надвірнянського району та всю Верховинщину. На сьогоднішній день в науковій літературі до кінця не з'ясовано походження назви Гуцульщина. Остання гіпотеза ґрунтується на тому, що слово Гуцульщина походить від імені «Гуцул».

У регіоні формувалася діяльність господарство, під впливом природних і географічних умов, а також історичного та економічного розвитку протягом століть. Важливу роль відіграє тваринництво, особливо вівчарство. Основною галуззю промисловості в Гуцульському регіоні був видобуток солі, а ремеслами - ткацтво, хутро, килимарство і гончарство.

Гуцульський одяг характеризується строгим, лінійним силуетом з відносно невеликою різницею. Одяг оздоблений вишивкою, текстилем, вовняними і шкіряними тканинами та металевими прикрасами.

У раціоні харчування гуцулів переважають продукти землеробства і тваринництва. Важливе значення мають кукурудза, ячмінь і каші, а картопля - найпопулярніший овоч. Також широко вживаються грибні страви та молочні продукти.

Селянські будинки побудовані на гірських схилах, оточені квітучими луками і відокремлені один від одного. Будівлі мають вільний і закритий характер (огорожені навколишніми житлами, господарськими будівлями і критими доріжками).

Розвиток організованого туризму на Гуцульщині розпочався ще в середині 19 століття, але в той час він не був поширений через низький рівень обслуговування, поганий стан доріг та низький рівень організованої туристичної діяльності. Протягом десятиліть жителі Гуцульщини намагалися покращити свій рівень життя та економіку, щоб привабити мандрівників і туристів та показати красу й унікальність своєї території. З часом рекреація, туризм і розваги на Гуцульщині стали добре відомими і популярними.

Етнотуризм на Гуцульщині характеризується можливістю познайомитися з давнім побутом гуцулів та їх унікальною матеріальною і духовною культурою. Цікавість Гуцульщини для туристів полягає в тому, що в історико-етнографічному регіоні Івано-Франківської області максимально збережена автентична культура, яка не була асимільована за жодної політичної системи. Яскрава автентичність орнаментів та ужиткових предметів гуцульських майстрів була добре помітна навіть в австро-угорські, польські та навіть радянські часи. Це доводить невмирущість національного духу в образі гуцулів. Гуцули цінують свій внутрішній світ і естетичне почуття, а також перебувають у постійному контакті з неповторною красою природи.

До визначних пам'яток Гуцульщини належать дерев'яні споруди народної архітектури - церкви, каплиці, брами та хати. Звук трембіти, що лунає в степу, і коломийська народна пісня, яку виконують під акомпанемент сопілки та дримби, приваблюють туристів, динамічні гуцульські танці заворожують, а гуцульські хати з вишивкою, скульптурами та іншими

гуцульськими витворами мистецтва - зачаровують. Гуцульські хати та Гуцульщина в цілому особливо відомі своєю креативною вишивкою. На Гуцульщині весь одяг вишитий, а візерунки дуже різноманітні. Тому окремо виділяють найвідоміші гуцульські вишивки (космацька, яремчанська, воловецька, верховинська, криворівнянська та ін.).

Гуцульщина зберегла своє давнє народне мистецтво та художньо-ремісничі спеціальності, які були втрачені іншими слов'янськими народами. Сьогодні Гуцульщина славиться своїми вправними майстрами, серед яких художники по дереву та металу, ткачі, гончарі, писанкарі, виробники сиру, виробів з вовни та шкіри. З метою популяризації та розвитку народних ремесел в Івано-Франківську щорічно проводиться Фестиваль українських ремесел. Однією з найпривабливіших туристичних подій є проект "Прикарпатський вернісаж" - фестиваль декоративно-прикладного мистецтва, в якому беруть участь старі майстри не тільки з Івано-Франківської області, а й з усієї України.

Етнічний туризм на Гуцульщині характеризується участю у фестивалях, які проводяться протягом усього року: "Різдво в Карпатах" (міжнародний фестиваль мистецтв і туризму, що проводиться в Яремче, Косові Верховині, Коломиї та Івано-Франківську), етнографічний фестиваль "Писанка", "Коломийка" (Коломия), "Літо на Полонині" (Верховина), фестиваль дитячих фольклорних ансамблів (Косів) та фестиваль дорослих фольклорних ансамблів ім. Монгура (Верховина). Взимку відвідування фестивалів та загальний туризм поєднується з катанням на лижах.

Духовна та матеріальна культурна спадщина Гуцульщини є важливою складовою етнографічного туризму на Гуцульщині та необхідним туристичним ресурсом для залучення та зацікавлення мандрівників і відпочиваючих. Музеї краю є частиною духовної національної культури.

Музеї та музейні працівники Гуцульщини прагнуть відродження автентичної місцевої культури..

Туристи можуть не тільки побачити виставки з роботами народних майстрів, а й мають можливість особисто познайомитися та поспілкуватися з ними, взяти участь у традиційних українських народних ремеслах (ткацтво, гончарство, писанкарство, скульптура, бісероплетіння, лозоплетіння, вироби з соломи та ін.).

Щоб дізнатися про природно-географічні особливості Гуцульщини, відвідайте Музей родини Гуцулів, історико-краєзнавчий музей "Гуцульщина" у Верховині, музей «Гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів ім. Р Кумлика» у Верховині, Історичний музей «Олекси Дувбуша» в с. Печеніжин, музей «Народного мистецтва ім.М Струтинського» , та краєзнавчий музей у селі Кути.

Серед матеріальної культури Гуцульщини чи не найцікавішими для туристів є дерев'яні церкви, які стали шедеврами української архітектури та народного зодчества. У народних школах Гуцульщини є хрестильні церкви.

Географічні та природні умови вплинули на розвиток ремесел і торгівлі в регіоні. Важливою складовою господарської системи та виробничого життя гуцулів було тваринництво, насамперед вівчарство. На цій основі на полонинах розвинулася землеробська культура з характерними будівлями, системою випасу, виробничими функціями, організацією побуту та способами переробки молочних продуктів.

Основними матеріалами одягу гуцулів були саморобні вовняні тканини, овечі шкури та вичинені шкури. Однак компоненти традиційного одягу, зокрема святкового та обрядового, були багато декоровані, оздоблені, вишиті, апліковані, оздоблені литтям зі шкіри та металом. Різноманітні

аксесуари, які носили разом з одягом (наприклад, сокири, шкіряні сумки, ножиці, намиста та нагрудні прикраси), також були особливими.

Різноманітні підсобні заняття, такі як збирання (ягід, грибів, горіхів та лікарських трав), лісозаготівля та заготівля деревини, були важливою частиною економічної та виробничої діяльності гуцулів. Найбільш поширеними і важливими ремеслами та домашніми промислами були обробка вовни та шкіри, ткацтво, гончарство, деревообробка, рогозоплетіння та лозоплетіння. Відомі й інші ремесла (видобуток солі, поташу, вугілля, смоли).

Існує безперервний потік самотутніх архаїчних рис сімейного та громадського життя, таких як патріархат, повага до батьків і старійшин села, традиційні знання та вірування, різні сфери духовної культури, такі як звичаї та обряди. Вони несуть на собі сліди духовного життя різних періодів, включаючи примітивну систему, що поєднує давні язичницькі та пізніші християнські елементи, химерні та ірраціональні уявлення, а також практичний досвід, вироблений і перевірений століттями.

Гуцульський фольклор, що включає обрядові пісні, казки, легенди та биліни, характеризується цікавими мотивами, подіями, образами та самотутніми мелодіями. Гуцульщина також здавна відома своїм унікальним прикладним та декоративним мистецтвом, зокрема керамікою, різьбленням по дереву, писанкарством, вишиванкою, обробкою металу та шкіри. Творчість народних майстрів Гуцульщини знаходяться в багатьох національних і міжнародних музеях та в колекціях багатьох колекціонерів. У Коломиї також є музей писанки.

Незважаючи на негаразди, соціальні та економічні труднощі, молоде покоління народних майстрів продовжує зберігати багаті традиції відомих майстрів. Наприклад, мешканці села Яворів нині займаються такими

ремеслами, як різьблення по дереву, столярство, пекарство, вишивка, ткацтво, писанкарство, металообробка та будівництво. І на даному етапі саме унікальні артефакти майстрів та етнічні ресурси регіону загалом можуть найбільше привабити туристів і викликати їхню зацікавленість у регіоні.

Традиційна система народних звичаїв та обрядів гуцулів складається з двох основних циклів: календарно-побутова обрядовість та господарсько-обрядова обрядовість. До першої групи належать події та свята, пов'язані з народним календарем (наприклад, Святвечір, Меланка, Великдень, Івана Купала). До другої групи належать обряди, пов'язані з народженням, одруженням і смертю.

При плануванні туристичної програми до Гуцульщини варто включити:

1) Експерсії до найбільших міст регіону (Коломия, Косів, Верховина, Яремче, Надвірна) та найвідоміших пам'яток;

2) Ознайомлення з історичними пам'ятками та місцями регіону (Пнівська фортеця кінця 16 ст. (поблизу Надвірної), руїни астрономічної обсерваторії початку 20 ст. (містечко Піп Іван на захід від Верховини) тощо).

3) Відвідування духовних святинь (церква Благовіщення 16 ст. (м. Коломия) та інші гуцульські церкви на Косівщині, Верховинщині, Надвірнянщині та Коломийщині);

4) вивчення музейної спадщини та здобутків регіону (Музей писанки (Коломия), Музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття (Коломия), Етнографічний та Державний музеї в Косові та селах Косівщини, Музей Івана Франка (Криволівна, східна частина Верховинського району).

5) Поблизу або в безпосередній близькості від певних географічних об'єктів, таких як озера, гори, річки, скелі тощо. Місцеві плани рекреації поблизу або на території певних географічних об'єктів, таких як озера, гори, річки, скелі тощо: борсуковий заказник "Княжий двір" (поблизу Коломій),

Срібний водоспад (с. Шешори), Косівський сувенірний ринок (Косів), Чорногірський хребет (Косів), Чорногірський хребет - гора Говерла (2061 м), гора Бребенеск (2036 м), гора Піп Іван (2028 м), гора Ребра (2001 м), гірські озера Несамовите та Марічейка, гірськолижний центр у селі Яблуниця, гірськолижний курорт Буковель у Поляниці кЯремче (готель, ринок та рекреаційний центр);

б) організація тривалих походів на гору Хом'як, Кукул центр Горгани, Чорногірський хребет, озеро Несамовите.

2.4.2 Особливості Бойківщини

Бойківщина - історико-етнографічний регіон Івано-Франківської області, що характеризується вічнозеленими лісами, пологими горами та шумливими потоками і річками. Тисячоліттями через цей регіон проходили торгові шляхи до Західної Європи. Бойківщина займає площу 22 851 км² з населенням близько 166 000 осіб і щільністю населення 58,3 осіб на км².

Бойківщина була заселена ще в бронзовому віці. Багато населених пунктів регіону мають давнє походження і згадуються в Галицько-Волинському літописі та інших джерелах. За часів князівства існували такі населені пункти: Сваричів (1386), Гошів (1393), Княжолука, Топільське (1394), Рахиня (1395).

Бойківщина межує на сході з річкою Лімниця, на півночі з передгір'ям Карпат, а на заході з Полонинськими горами між річками Верхній Уж і Тересва. Згідно з обласним адміністративним поділом, Бойківщина включає більшість сіл північно-західної частини Рожнятівського району та більшість сіл Долинського і Богородчанського районів Івано-Франківської області.

Походження назви бойка залишається загадкою, хоча існує багато гіпотез. За однією з них, вона походить від польських слів *wojak*, що означає

"віл", і voi, що означає "віл", також і в румунській мові; за іншою - від особового імені "Бойко". Мешканці Бойківщини розмовляють бойківським діалектом.

Основними заняттями бойків є землеробство і тваринництво; допоміжними - садівництво і городництво, меншою мірою - збиральництво, бджільництво, полювання і рибальство. Найпоширенішими ремеслами є кушнірство, гончарство, пошиття одягу, теслярство, мідлярство, лозоплетіння та плетіння з коріння.

Одяг бойків здебільшого виготовлявся з льону, але також використовували тканину та шкіру. Характерними рисами були білі домоткані сорочки, спідниці, вишиті та тиснені чоловічі штани, сірі або коричневі сорочки без рукавів, прикрашені мотуззяними петлями, темно-коричневі сіляки та довгі прямі пальта з багатою обробкою.

Раціон бойків складався переважно з овочів, молочних продуктів, грибів та риби, а на свята - з м'яса. Найпоширенішими стравами були каші з борошна, вівсяної або ячмінної крупи та бобів. Овочі включали картоплю, капусту та огірки.

Бойківщина є одним з найперспективніших регіонів для розвитку туризму в Івано-Франківській області. Зокрема, території Рожнячівської, Долинської та Болехівської міських рад прилягають до найбільших бальнеологічних центрів Західної України (Трукавець, Моршин), Закарпаття (Воловець, Міжгір'я) та популярного гірськолижного курорту Львівщини (Славське). Неподалік розташовані національні природні парки "Сколівські Бескиди" та "Синевир".

У Бойківському районі Івано-Франківської області знаходяться такі туристичні центри: Новий Мізунь та Мислівка Осмолода. Новий Мізунь - це центр відпочинку на базі мінеральних джерел, подібний до Моршина та

Турскавця; вузькоколійна залізниця, побудована на початку 20-го століття, все ще діє, і туристи можуть користуватися цією атракцією.

Мислівка та Осмолода є перспективними центрами гірського туризму та мисливства. Регіон майже повністю вкритий лісами. Непрохідні вершини Карпатських гір - Аршиця, Матахів, Горган, Яйко-Ілемське, Молода, Грофа, Паленки, Попадя та Сивуля - приваблюють любителів пригод та екстремального туризму. Дорогою до Осмолоди знаходяться різноманітні історичні та культурні пам'ятки. У селі Ясень знаходиться пам'ятник І. Вагилевичу та меморіальний музей. На пам'ятнику у формі хреста викарбувано слова "Свята тверезість": "За легендою, цей хрест привезли зі Львова і встановили на місці корчми, яку спалили дружини місцевих лісорубів. В Ангельському районі знаходиться будівля 1810 року - Ангельська доменна піч. Доменні печі - це група доменних будівель, розташованих на лівому березі річки Лімниці між селами Ясень і Гриньків. В Україні не збереглося жодної подібної пам'ятки залізничного виробництва 18 століття. Кедрова зала знаходиться в селі Підрічне. Біля підніжжя гори Люта поблизу села Кузьминець знаходиться колишня резиденція архієпископа Андрея Шептицького. На початку 20 століття це літня резиденція, збудована біля цілющого сірководневого джерела, відома на той час як один з найкращих курортів Європи.

У Богородчанському районі знаходиться не тільки Сивуля, найвища вершина Горганських гір, але й інші цікаві природні об'єкти, такі як Манявський водоспад, найбільший у регіоні, та діючий вулкан у селі Старуня. Хрестовоздвиженський монастир, відомий як Манявський скит, і розташований неподалік Блаженний камінь є постійним джерелом туристів. Молодші туристи збираються в селі Луквиця. Це пов'язано з тим, що село

розташоване в передгір'ї між селами Росільна та Яблунька, пропонує можливість навчитися і познайомитися з польотами.

Бойківщина має низку етнічних ресурсів, цікавих для туристів. Бойківщина поділяється на райони у східній частині Івано-Франківської області: Бойківщина розташована у східній частині Івано-Франківської області і поділяється на Долинський, Рожнятівський, Богородчанський та Калуський райони. Райони Бойківщини захоплюють і цікаві своїми історичними пам'ятками, збереженою культурою та сучасними формами життя і господарювання. Туристів приваблює природа та географія Бойківщини як карпатського регіону. Тому туристам слід знати, що майже вся територія Східної Бойківщини розташована в Горганському регіоні та сусідньому регіоні внутрішнього Передкарпаття. Територією Бойківщини протікають річки Свіча та Лімниця, праві притоки Дністра. Гірські райони малозаселені і вкриті буковими та смерековими лісами. Схили високих гірських хребтів місцями вкриті камінням. Уздовж верхньої межі лісу смугами ростуть чагарники, ялівець і вільха. Вище чагарників - луки і кам'яністі рівнини з альпійською рослинністю. Внутрішнє Передкарпаття багате на корисні копалини, такі як нафта, сіль і газ, і має сприятливі умови для розвитку сільського господарства. Тому етнографічні ресурси Бойківщини пов'язані з густонаселеними територіями та бойками, які проживають на певних територіях.

Давні та сучасні культури простежуються в міських та сільських середовищах. Багато історичних та культурних пам'яток зосереджено у великих містах регіону. Зокрема, у Вознесенському монастирі, збудованому в 1112 році в Долині, монахи розвивали соляну промисловість; у другій половині 19 століття в місті зосередилися соляна та деревообробна промисловість; у 1400 році князь Федір Ольгердович заснував монастир у

селі Перегінське, і до кінця 17 століття вся околиця села налічувала три монастирі з церквами; у 1761 році в Богородчанах було збудовано домініканський костел, який зберігся і донині.

Бойківщина також славиться двома великими святинями - Гошівським та Манявським монастирями: У 17 столітті в селі Гошів, що на Дрині, на схилі гори був збудований і нині розбудований монастир Святого Василя Великого (Ясна гора Гошева, церква Святого Миколая, в'їзна брама монастиря, ротонда, церква Преображення Господнього), який особливо відомий чудотворною іконою Божої Матері. Манявський Хрестовоздвиженський монастир заснований 1611 року Йовом Княгницьким у селі Манява на Богородчанщині як архітектурний комплекс кам'яних і дерев'яних споруд 17 ст

Відносно невеликий район Бойківщини зберіг велику кількість монументальних народних будівель, серед яких дерев'яні каплиці, дзвіниці та церкви. Найбільш типовою церквою на Бойківщині була тризрубна церква з навою і вівтарем, завершеним у формі піраміди. Церкви здебільшого будували з місцевих матеріалів.

Особливості етнографічного регіону Бойківщина найяскравіше проявляються в народному мистецтві, традиціях і звичаях краю, а тому саме складові бойківської національної культури викликають найбільший інтерес у туристів. У зв'язку з цим туристи, мандрівники та відпочиваючі повинні мати доступ до інформації про народне мистецтво, ремесла, традиції та звичаї Бойківщини. Загальновідомо, що бойки здавна були землеробським народом. Вони навчилися освоювати під рілля не лише долини, але й гірські схили та ліси.

Дослідники задокументували архаїчні методи, які використовували для вирубування та випалювання землі в бойківському регіоні. Вони вирубували

ліси і чагарники, спалювали їх, викорчувували пні, копали мотикою і орали плугом. У регіоні Бойківщини розвинулися традиційні сільськогосподарські культури та унікальні агротехнічні прийоми через погані ґрунтово-кліматичні умови на різних висотах над рівнем моря. Велика рогата худоба, особливо воли, є основою бойківського тваринництва, а велика рогата худоба - головна верхова тварина горянського населення. Жито, овес, картопля та молочні продукти є основними продуктами харчування горян.

Упродовж століть на Бойківщині розвивалися різні ремесла і промисли. Найпоширенішими були лісозаготівля, деревообробка, теслярство, кераміка та кооперація. Місцеві майстри будували будинки для себе або на продаж, створювали дерев'яні архітектурні шедеври, виготовляли з дерева майже всі сільськогосподарські знаряддя, інструменти, домашнє начиння та посуд. Текстильні та хутряні промисли також були незначно розвинені. Традиційний одяг бойків зберіг свої прості форми і крій до наших днів. У минулому одяг виготовлявся з домотканого полотна, вовняних тканин та овечих шкур. Кольори, орнаменти та прикраси одягу були біднішими і простішими, ніж у національному вбранні хутур.

Різні сфери традиційної духовної культури мешканців Бойківщини характеризуються регіональними особливостями. Календарні звичаї, обряди, вірування, міфи, фольклор і звичаєве право відобразили в собі акумуляцію різних періодів та уявлень і, насамперед, спосіб життя народу. Фольклорна традиція бойків донесла до нас цінні пам'ятки найдавніших пластів української усної поезії, серед яких гімни, весільні пісні, пастуші обрядові пісні, народні балади та усні вірші про місцеву історію та повсякденні події.

На Бойківщині розвинулися оригінальні танцювальні мотиви, які згодом лягли в основу сучасних танців. Один з таких сучасних танців,

бойківський танець "Вишківський веселий", має бойківське походження, а його мотиви походять з села Вишків на Дрині.

Традиційне декоративне мистецтво Бойківщини також характеризується своєю самобутністю: вишивка, різьблення по дереву, форми і способи оздоблення одягу, писанкарство та ін. Народні картини 16-17 ст., що збереглися на Бойківщині, є найбільш репрезентативними пам'ятками української народної художньої культури.

Цінний етнографічний матеріал з Бойківщини зберігається в Музеї етнології та художнього промислу Української академії наук (Львів), а зразки народної архітектури регіону - у Львівському музеї народної архітектури та побуту.

При плануванні туристичної програми до Бойківщини варто включити:

1) Екскурсії до найбільших міст області (Калуш, Болехів, Долина, Богородчани) та деяких визначних місць;

2) ознайомлення з історичними пам'ятками та місцями регіону (гора Черковище (біля Долини), дуб архієпископа Шептицького, Ангельська хата (біля Ложнячева), Кедрова світлиця - резиденція архієпископа Шептицького (біля Рожнятова))

3) Відвідування духовних святинь (Манявський скит - монастир, збудований у 1606 році (с. Стальня), Гошівський монастир (1570 р.), Ясна гора біля Болехова.

4) Вивчення музейної спадщини та здобутків краю (Музей Бойківщини (біля Долини), Етнографічний музей присвячений творчості Івана Франка, (с. Лорін), Музей Степана Бандери (с. Уфлінів)).

5) Рекомендується організувати заходи на свіжому повітрі поблизу та в межах певних географічних об'єктів (озер, гір, річок, скель тощо). (скеля Довбуша - природний комплекс пісковиків і вапнів "Ширковець" (на захід

від Долини), гірськолижний курорт "Ширковець" (біля Болехова); Манявський водоспад та грязьовий вулкан (с. Старуня)

б) Піші прогулянки на великі відстані (вузькоколійною залізницею "Карпатський трамвай" (1898 р.) (вздовж берегів річки Мізунка на захід від Долини) та Східнокарпатським туристичним маршрутом (від с. Вишків до с. Гори)). с. Вишків, с. Горгани, заповідник Грофа, найвища вершина Горган), похід до Гошівського монастиря (с. Гошів, Дринський район), подорож до Манявського монастиря (Манявський скит, Хрестовоздвиженська церква у скиті, Блаженний камінь, Манявський водоспад - с. Манява, Богородчанський район). (с. Манява, Богородчанський район).

2.4.3 Особливості Опілля

Опілля, історико-етнографічний регіон Івано-Франківської області, - це велика степова територія з орними зеленими полями та затишними селами.

Опілля в Івано-Франківській області займає площу 1 256 км² і має населення 96 000 мешканців, щільність населення становить 76,7 мешканців на квадратний метр. На початку другого тисячоліття міста і села Опілля постійно руйнувалися ордами кочівників. Згідно з літературними джерелами, на території сучасного Івано-Франківського Опілля були розташовані такі населені пункти: Рогатин (1340 р.), Чесники (1368 р.), Руда (1375 р.), тощо. У період з 14 по 18 століття в Опіллі з'явилося 134 населених пункти.

Опілля було центром зародження західнослов'янської цивілізації, центром якої був стародавній Галич. Опілля є основним носієм наддністрянського діалекту української мови, мостом між карпатськими та волинськими говірками, що пояснюється його географічним положенням на перехресті Галицької та Волинської областей. З середини 11 століття Опілля входило до складу Галицького князівства Звенигородського.

В етнографічних особливостях населення Опілля є самостійною етнічною групою. Опілля близьке за культурою та побутом до мешканців Покуття та Поділля. Опішнянське вбрання було унікальним. Воно поділялося на плечовий, поясний (внутрішній і верхній одяг), головний та взуття. Жінки носили сукні або спідниці без рукавів з чорної або темно-червоної (вишневої) тканини чи оксамиту, оздоблені рослинним орнаментом, а в останні роки - вишиті бісером. Чоловіки носили гетри, штани, бекеші, капелюх і шапку-смуша. Влітку чоловіки і жінки ходять босоніж, чоботи і туфлі виготовляють зі шкіри. Їжа в Опіллях подібна до їжі на Покутті.

Туристична привабливість Опілля зумовлена винятковим природно-географічним різноманіттям, унікальною історичною спадщиною, сакральними місцями, культурними пам'ятками, охороною довкілля та неповторною культурою населення Опілля. Для цілісного розуміння туристичного потенціалу Західної України дуже важливо проаналізувати її соціокультурні особливості та етнографічні групи.

Опілля розташоване в західній частині Подільського етнографічного регіону, який є частиною Прикарпаття. Термін відноситься до північно-західного регіону Подільського плато. Назва Опілля пов'язана з географічними особливостями місцевості, що характеризується полями, оточеними лісами. Ці западини є результатом природного формування лісостепу та антропогенних змін. Найшвидше такі западини формувалися поблизу міст, колишніх адміністративних центрів та королівських столиць. Так, западини з'являлися і розросталися поблизу родючих ґрунтів, що мали потенціал для багатих полів і пасовищ, а також поблизу лісових мисливських угідь, де зберігалася деревина для будівництва та опалення маєтків.

Незважаючи на те, що його площа і розташування становлять великий науковий, пізнавальний, історичний та етнографічний інтерес, з

етнографічної точки зору регіон є недостатньо вивченим. Потужний природно-ресурсний потенціал Опілля для оздоровчого відпочинку, санаторно-курортного лікування та широкомасштабного рекреаційного природокористування для різних видів туризму (екскурсійного, етнологічного, спортивно-оздоровчого, релігійного, пригодницького, екологічного, сільського, зеленого, оздоровчого, екстремального тощо) створює необхідні передумови, можливості та перспективи. Наприклад, унікальним туристичним ресурсом Опілля є оборонні фортеці в місті, містечках та селах.

В Опіллі є потенціал для розвитку етнотуризму. Програма такого розвитку може бути реалізована за кількома напрямками: аналіз ринку етнотуризму з метою визначення кола потенційних клієнтів, створення корчм та посилення їх промоції, відновлення традицій селян, пов'язаних з побутом, приготуванням смачної їжі, вишуканих послуг для туристів, будівництво туристичних об'єктів та реструктуризація рекреаційної діяльності, організація етнотуристичних фестивалів, розробка анімаційних програм для подовження тривалості перебування відпочиваючих, розширення міжнародних зв'язків.

Туристичний сектор Опілля повинен максимально використовувати природний, рекреаційний та історико-етнотуристичний потенціал Опілля шляхом збереження та відтворення традиційної народної культури опілян, популяризації туристичних об'єктів історичної пам'яті Опілля, розробки місцевих історико-туристичних маршрутів та створення мережі

У ранньослов'янський період територію Опілля населяли дуліби, а в південній частині - білі хорвати. Протягом століть тут відбувалися всілякі дискримінаційні заходи щодо українців, колонізація вихідцями з інших країн, заснування та підтримка польських, німецьких, чеських та інших поселень.

Однак корінний український народ непохитно відстоював свою етнокультурну ідентичність, мову, релігію та побутові традиції.

Маючи багату духовну та матеріальну спадщину, Опілля сьогодні є провідним регіоном для розвитку етнотуризму. Двома найбільш репрезентативними районами регіону з найбільшою кількістю етнографічної спадщини є Рогатин та Галич. Рогатин, зокрема, є перспективною рекреаційною зоною, географічно вигідно розташованою в передкарпатському регіоні. Внесення дерев'яної церкви Святого Духа, збудованої у 1598 році, до Списку ЮНЕСКО сприяло розвитку туристичної інфраструктури в регіоні. Автентичний іконостас цієї церкви є пам'яткою світового значення в процесі збереження мистецької спадщини країни. У 1650 році за допомогою братства, що діяло при цій церкві, було виготовлено ренесансно-бароковий іконостас, один з трьох найстаріших у нашій країні. 1983 року церква Святого Духа перетворена на музей і функціонує як філія Музею мистецтв Прикарпаття. краєзнавчих маршрутів і стежок.

Серед популярних пам'яток Івано-Франківського Опілля - особняк Рея , костел Святої Анни, пам'ятник Роксолані, костел кармелітів, національний заповідник "Давній Галич" , музей «народної архітектури та побуту» та інші. На горі Виноградна збереглися руїни стародавніх Галицьких городищ, а церква Святого Пантелеймона 12 століття розкішно прикрашена витонченим білокам'яним різьбленням. На пагорбі Золотий Ріг розташована старовинна фортеця Старостинський замок, побудована в 14 столітті.

З 1994 року в Галичі існує Національний заповідник "Галич стародавній" - комплекс пам'яток давньоукраїнської історії та культури, що включає в себе Галицьке городище 10-13 століття в селі Крирос, церкву Святого Пантелеймона 12-13 століття, церкву Різдва Христового, Успенську

церкву, Спальню митрополита, фундаменти Успенського собору та руїни фортеці 14-17 століття.

Сам обласний центр також цікавий з етнологічної точки зору. Івано-Франківськ з його багатою давньою історією та культурою також є етнологічно привабливим. Місто визнане "воротами в Карпати". Засноване на території давніх поселень Заболоття і Княгинина як фортеця Станіслава (на честь сина А. Потоцького Станіслава), місто вважається заснованим 7 травня 1662 року, коли набуло чинності Магдебурзьке право. У місті збереглося багато старовинних історичних будівель, серед яких ратуша, собор Святого Воскресіння, парафіяльний костел (1672-1703), Вірменський собор (1742-1762) та палац Потоцьких (1672).

Завдяки спеціалізованому характеру сільського господарства в Опіллі розвивалися різні ремесла і промисли, виготовлялося багато предметів і знарядь для повсякденного життя. Одним з основних видів діяльності кожного домогосподарства було виробництво тканин для домашнього вжитку, інтер'єру та одягу. Для цього в Опіллі вирощували льон і коноплі. Вівчарство та обробка вовни були менш поширені. Обробка шкіри розвивалася там, де була багата сировина, тобто там, де було поширене скотарство і полювання. Вичинкою шкіри займалися чинбарі, що призвело до виникнення шкіряних ремесел - шевства та кушнірства.

Деревообробка також була розвинена на Опіллі і поділялася на теслярство (будівництво будинків і господарських споруд), боднарство (виготовлення бочок та інших посудин), столярство (різноманітні вироби для інтер'єру) та стельмахування (виготовлення знарядь праці). Лозоплетіння з'явилося трохи раніше і, залежно від матеріалу, поділялося на плетіння з ротанга, котячої лапки та соломи. Розвитку цього ремесла сприяла велика кількість природних матеріалів у регіоні.

З давніх часів камінь був міцним і довговічним матеріалом, стійким до природних факторів, легкодоступним в Опіллі. Опілля було особливо багате на поклади гіпсу, пісковика та вапняку, які видобували у відкритих кар'єрах.

Гончарство було одним з найпоширеніших ремесел в Опіллі. Гончарне виробництво сягає своїм корінням у глибину століть і увібрало в себе технічні та мистецькі традиції. Ковальство було поширене по всій Україні. Кожне село в мало кузню (одну або дві кімнати), зазвичай розташовану на околиці села або біля дороги чи перехрестя.

Маючи давні та багаті традиції, опільська гравюра була поширена як форма матеріальної культури і як декоративно-ужиткове мистецтво. Її основними мотивами були кола, ромбики, розетки, хрести, дерево життя та різні мотиви, а основними техніками - хрестик, низинка, гладь, вишивка, гладь, стебловий шов та мережка. Матеріалом для вишивки слугували домашні та фабричні тканини, на які нашивали полотно або шкіру. Залежно від змісту і форми мотиву вишивка поділялася на геометричні, рослинні, зоологічні та антропоморфні візерунки.

В Опіллі склалася своя культура обрядів і традицій. Для неї характерне святкування багатьох календарних, релігійних та родинних свят протягом століть. Мешканці Опілля святкували календарні свята від підготовки землі відповідно до розвинених ремесел до зими (осінній цикл), посіву озимих культур та збору врожаю. Календарний цикл від зими до весни був найнапруженішим, адже гарний врожай залежав від давніх вірувань опілян, їхнього богослужіння, духовного життя та дбайливого ставлення до свого майна. Як і в інших частинах Івано-Франківської області, відзначали релігійні свята (Різдво, Великдень, Купала тощо). Родинні свята здебільшого були пов'язані з народженням, одруженням та смертю. Загалом, обрядовість і

традиційна культура Опілля була дуже схожою на обрядовість і традиційну культуру Покуття та інших сусідніх регіонів.

При плануванні туристичної програми до Опілля варто включити:

1) екскурсії до найбільших міст регіону (Івано-Франківськ, Галич, Бурштин, Рогатин) та кількох важливих місць;

2) знайомство з історичними пам'ятками та місцями регіону (Національний заповідник "Давній Галич" (с. Крилос), Будинок Рей 19 ст. (на північ від Рогатина), пам'ятник Роксолані (м.Рогатин).

3) Духовні святині (дерев'яна церква Святого Духа, костел кармелітів, церква св. Анни та св. Архангела Михаїла

4) вивчення музейної спадщини та здобутків регіону (Прикарпатський музей народної архітектури та побуту), краєзнавчий музей та музей національно-визвольної боротьби.

5) розробка маршруту для проведення місцевого активного відпочинку поблизу або в певних географічних об'єктах, таких як озера, гори, річки, скелі тощо (наприклад, Бруштинське водосховище, бальнеологічний курорт біля підніжжя гори Черче (поблизу Рогатина))

6) Створення міжміських пішохідних маршрутів (екскурсії до Крилоса та Галича, центрів давньоруського Галицько-Волинського князівства та галицько-волинської культури), екскурсії до Івано-Франківська ,екскурсія до Рогатина (з відвідуванням старовинного духовного храму Опілля, поклонінням святим іконам та мощам у церквах і костелах);

7) участь у фестивалях, святкуваннях та розвагах (наприклад, Івано-Франківський різдвяний парад (7-14 січня), музичний фестиваль "Карпатська весна" у травні та Карпатський вернісаж восени).

2.4.4 Особливості Покуття

Покуття - це історико-етнографічний регіон з родючими полями, мальовничими селами та зеленими садами в Івано-Франківській області. Покуття займає площу 3083 км², має 359,2 тис. Мешканців.

Покуття було заселене 40 000 років тому. До 1-го тисячоліття нашої ери це була густонаселена територія за часів Галицько-Волинського князівства; територія була зруйнована татаро-монгольською навалою в середині 13-го століття і наступними набігами. Найдавніші поселення: Тисмениця (1143), Снятин (1158), Тлумач (1213), Коломия (1240), Старий Гвіздець (1373), Стрільче (1375), Незвисько (1378). З 14 по 18 століття на Покутті з'явилося 236 пунктів населення.

Покутський регіон розташований у басейні річок Дністра та Пруті. На сході належить до Буковини, а на заході оточений Станіславською рівниною. За адміністративним поділом включає Снятинський, Городенківський, Тлумацький, північно-східний Тисменицький та Коломийський райони. Назва Покуття з'являється на археологічних пам'ятках 14 століття. Існують різні теорії щодо його походження, але найбільш близькою до істини є гіпотеза, що Покуття було розташоване в межиріччі Дністра і Прута, і обидві річки з'єднувалися тут, утворюючи кут. Покутянці розмовляють з діалектом.

Покутський регіон - найродючіша земля в Івано-Франківській області. Тому основними заняттями мешканців Покуття є землеробство і тваринництво. Також поширені садівництво та городництво. Основною галуззю промисловості є переробка товарів широкого вжитку, а ремесла включають виготовлення інструментів, одягу, столярство та переробку сільськогосподарської продукції.

Одяг характеризується стриманим і привабливим дизайном. Основними елементами жіночого одягу є довгі вишиті сорочки, вовняні спідниці, широкі та вузькі пояси і численні прикраси. Жіночий одяг є одним з

найкращих прикладів українського одягу. Чоловіки носять білі домоткані сорочки та штани.

Основу раціону покутян складають продукти землеробства і тваринництва. Кожна селянська родина забезпечувала себе продуктами харчування на власному господарстві, оточеному родючими чорноземами. Покутяни були краще нагодовані, ніж гуцули та бойки. Покнянські рецепти завжди були дуже багатими і смачними. Народна архітектура покутян має багато особливостей. Більшість сіл були розташовані на рівнинах. Ці села мали нерегулярну систему планування з кривою і вузькою мережею доріг. Будинки та господарські споруди були схожі на подільські та центральноросійські.

Передумовами для розвитку туристичного сектору Покуття є географічне розташування (розташований у межиріччі Дністра та Пруту); фактори регіонального поділу праці; екологічна безпека регіону висока (менш забруднена, ніж в інших регіонах і в багатьох місцях залишається в первісному стані, що важливо для розвитку туризму та рекреації); висока перспектива для туристичної індустрії (чудові ландшафти та рельєф, особливо Дністровського каньйону); економічна конкурентоспроможність туристичного сектору.

В останні роки зростає інтерес туристів до етнокультурної спадщини покутян, які намагаються зберігати, відтворювати та популяризувати свої традиції та звичаї. Жителі Покуття та покутська громада є спадкоємцями багатой культурної спадщини попередніх поколінь. Етнографічна автентичність Покуття виражається в покутській архітектурі, ремеслах і торгівлі, народних костюмах, орнаментах і барвистих вишивках, багатій народній духовній творчості, багатьох елементах побуту, які можна побачити в традиціях і обрядах, а також у різних сферах традиційної культури. На

сьогоднішній час більша частина міст і сіл зберігають свою історичну унікальність, що значно швидше призводить до прогресу з економічної точки зору, адже цей прогрес підвищує туристичний потенціал Покуття.

Покуття має велику кількість історичних та архітектурних пам'яток, які зберігають справжній образ країни. Особливо цінними та привабливими пам'ятками є фортеці Чернелиця та Раковець у Городенківському районі. Раковецький замок та Чернелицький замок. Тут також знаходяться такі унікальні споруди, як Благовіщенська церква в Коломиї (1587 р.) та монастир бернардинів у Гвіздеці.

Одною з важливих частин розвитку туристичної діяльності в Покутті стала промоція центрів народного мистецтва, які функціонують як туристичні атракції. Для того, щоб урізноманітнити подорожі, необхідно поєднувати екскурсії та взаємодію з центрами народної творчості з освітніми, пізнавальними та оздоровчими програмами, які можуть підвищити зацікавленість туристів.

Основними складовими етнотуризму та туристичної діяльності загалом на Покутті є відвідування визначних місць та пам'яток (церков, історичних парків, музеїв, млинів тощо) у сільській місцевості, участь у місцевих заходах, сакральних святах та професійних святах (процесії, ярмарки, фестивалі, виставки тощо); реміснича робота (скульптура); реміснича робота (ліплення); реміснича робота (скульптура, живопис, кераміка, вишивка, ткацтво); участь у фольклорних заходах та народних виставах; вивчення історії та легенд Покуття; кулінарні візити; ознайомлення з місцевою кухнею та випічкою; дегустація місцевих страв.

Духовною спадщиною народу Покуття опікується музейна справа, насамперед Етнографічний музей. Етнографічні музеї досліджують та експонують етнографічні колекції, які представляють сучасникам процес

етногенезу, побут і культуру спільнот і історичних періодів. Музеїв Покуття найвідомішим є музей писанки в Коломиї, який налічує понад 12 000 експонатів, зібраних в Україні ..

Етнографічна специфіка Покуття також широко представлена у цінних етнографічних та краєзнавчих матеріалах музею народного мистецтва Гуцульщини ім. Й. Кобринського в Коломиї. Експонати музею доводять, що народне декоративне мистецтво Покуття - це унікальне явище народної культури, яке проявляється в різних формах і є невід'ємною частинкою мистецької спадщини. Колекція музею, яка налічує понад 50 000 експонатів, відображає всі види традиційного народного мистецтва гуцулів та покутян від 16 століття до сьогодення.

Більшість музеїв Покуття зосереджені в Коломийському районі та в самій Коломиї: Коломийський міський історичний музей, Краєзнавчий музей ім. О. Добуша в Печеніжині, Музей давньої Покуття "Просвіта" в Коломиї, Спеціальний етнографічний музей в Коломиї. Р. Яворського, Приватний етнографічний музей "Просвіти" в Коломиї, Коломийський краєзнавчий музей та ін. Відмінною рисою музеїв Коломийщини є співіснування в них основних функцій - дослідницької та просвітницької, які складають основу наукових досліджень. Важливу роль у поширенні та розвитку народного мистецтва Покуття відіграють етнографічні та господарсько-промислові виставки. Покутське народне мистецтво експонується в різних містах (Косів, Івано-Франківськ, Тернопіль, Львів). Виставки дали поштовх до створення промислових мистецьких шкіл (наприклад, Школа художньої обробки дерева).

У Покутті приваблює туристів також матеріальна культура, переважно старовинні будівлі, замки та релігійні святині. Особливої уваги заслуговують Раковецький і Чернелицький замки 17 століття. Перший був побудований

Домініком-Войцехом Беншовським, віце-прем'єр-міністром Галичини. Замок був спалений під час Варварської війни і з тих пір так і не був відновлений з руїн. Інший, збудований М. Чарторийським, брацлавським воєводою, був пошкоджений у війні з Туреччиною, відіграв важливу роль у польсько-турецькій війні і став найбільшою фортецею у східній частині Речі Посполитої на правому березі Дністра.

Покуття є одним з локальних етнографічних регіонів Івано-Франківської області. Його етнографічні особливості виражаються низкою самобутніх елементів у різних сферах повсякденного життя і традиційної культури, які особливо яскраво проявляються у порівнянні з етнографічними особливостями сусідніх регіонів Поділля (північ), Гуцульщини (південний захід) та Буковини (південний схід). Це самобутні етнокультурні реалії, які проявляються в традиційному покутському архітектурному стилі, особливо в національному костюмі з його різноманітними головними уборами, орнаментами та вишивкою, звичаях, обрядах, фольклорі, танцях, ремеслах і товарах торгівлі.

Етнографічний регіон Східної Галичини-Покуття багато в чому простягається на територію сусідньої Буковини. Проявляється спільність і в діалекті (покутсько-буковинський говір). Назва Покутяни, яку використовують сусіди та мешканці регіону, походить не лише з історичних, етнографічних та адміністративних понять, але й має етнографічне значення і є однією з назв місцевих етнічних груп.

Сільське господарство та хліборобство були основними економічними заняттями покутян, більшість їхніх обрядів були пов'язані з цією діяльністю. Для того, щоб збільшити та зберегти врожай, на Покутті створили низку унікальних заклинань, ритуалів та ворожінь, ритуали виконують під час свят, особливо таких як Різдво та Новий рік, свято Папи Римського, а також на

початку і в кінці всіх сільськогосподарських робіт, таких як оранка, сівба, прополка, збирання врожаю і молотьба. Такий підхід до обробітку ґрунту та вирощування сільськогосподарських культур породив багату традиційну та ритуалізовану сільськогосподарську культуру, яка і сьогодні вражає світ.. Декоративно-прикладне мистецтво включало вишивку, писанкарство, іграшки, настільний розпис, оздоблення інтер'єру та церемоніальні прикраси.

Традиції та обряди покуттян захоплюють усі сфери суспільного, родинного та громадського життя. Календарні свята та обряди були невід'ємною частинкою культури.. Кожна пора року плавно переходила в іншу, утворюючи нескінченний цикл чергування праці та відпочинку. Осінь і зима вважалися найкращими сезонами для відпочинку селян. Осінь і зима вважалися найкращим часом для відпочинку селян, а також були найпопулярнішим часом для фестивалів.

При плануванні туристичної програми до Покуття варто включити:

- 1) Дослідження історії краю
- 2) Найбільші міста регіону (Тисмениця, Трумач, Городенка та Снятин) та різноманітні визначні місця;
- 3) відвідування історичних пам'яток та визначних місць регіону (замок Раковець та замок Черналицьк.
- 4) відвідування церков
- 5) вивчення музейної спадщини та здобутків регіону музей «Марка Черемшини», музей «Василя Касіяна» , музей «Василя Андрусяка» , музей «Василя Стефаніка» всі музеї розташовані в м. Снятин
- 6) планування відпочинку в зонах рекреації
- 7) тривалі пішохідні маршрути.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Сучасні карколомні соціальні зміни створили ситуацію, в якій у людей з'явилися потреби та можливість для їх задоволення. Етнотуризм стає чи не визначальним у вираженні регіональних особливостей та організації туристичної діяльності.

Сьогодні збереження етнографічної ідентичності набуло не лише місцевого, а й загальнодержавного значення. Воно є рушійною силою відродження та розвитку традиційних культур, а завдяки етнотуризму мешканці міст, де домінує культура етнічної єдності, мають можливість дізнатися про справжні традиції свого регіону.

Традиційна етнічна культура може стати важливою частиною туристичного продукту на міжнародному туристичному ринку. Внаслідок тривалого періоду бездержавності України внутрішні відмінності всередині етнічної групи об'єктивно закріпилися і знайшли своє відображення в традиційній архітектурі, народному одязі, звичаях та обрядах.

З метою підвищення привабливості етнічного туризму в області та у всьому західному регіоні України слід звернути увагу на покращення якості послуг, модернізацію та реконструкцію об'єктів розміщення та залучення інвестицій. Для подальшого визначення та структурування критеріїв

відмінності етнографічного туризму від інших видів туризму та класифікації його за видами дозвілля необхідно висунути ряд вимог.

Основною метою розвитку етнотуризму в Франківщині на першому етапі є створення конкурентоспроможного туристичного продукту, що відповідає найвибагливішим уподобанням вітчизняних та іноземних туристів. Основними принципами формування конкурентоспроможності туристичних підприємств є ефективна державна та муніципальна політика, що забезпечує раціональне використання та охорону туристичних ресурсів.

Етнічна культура українського народу є невичерпним ресурсом для подальшого розвитку етнотуризму, причому значення цього туристичного ресурсу нині набуває самостійної цінності. Тому все більшої популярності набуває етнотуризм, який визначається як етнічний або етнографічний туризм. Серед наведених вище визначень терміну, термін етнографічний туризм є найбільш вдалим і правомірним. Це пов'язано з тим, що цей вид туризму є найбільш близьким до його суті і дійсно охоплює всю етнографію (духовну і матеріальну культуру, народні промисли і ремесла, які стали специфічними для певної етнічної групи або нації).

За час існування та розбудови незалежної та демократичної України проведено велику роботу з історії, етнографії, етнографічного краєзнавства, історико-економічного та історико-демографічного краєзнавства Карпатських гір України. Основним завданням галузі є вивчення етнічних та регіональних аспектів історії, особливо етнокультурних та соціально-економічних трансформацій, а також підготовка узагальнюючих наукових праць. Внаслідок складної історичної долі України на її території об'єктивно склалися внутрішні відмінності між етнічними групами, що знайшло відображення в діалектах та особливостях української мови, традиційній архітектурі, національному одязі, звичаях та обрядах. У цьому сенсі важливе

значення має етнокультурне дослідження Прикарпаття, яке є одним з історико-етнографічних регіонів України і має власну духовну, локальну та господарську систему. Івано-Франківська область, найглибша частина Карпатських гір України, також є частиною Карпатського регіону з різноманітними регіональними відмінностями. Збереження етнокультурної спадщини має велике значення для Івано-Франківської області. Етнічні групи, що проживають в Івано-Франківській області, століттями співіснували з природою гірського регіону, зберігаючи свою етнічну ідентичність без асиміляції. Найбільш яскраво це проявляється в етнографічних заходах (святках, фестивалях, маршах, конкурсах, турнірах тощо).

Івано-Франківська область має дуже значні ресурси для розвитку етнотуризму у Карпатському регіоні в цілому та в окремих регіонах, таких як Бойківщина, Гуцульщина, Опілля та Покуття. Водночас необхідна відповідна програма розвитку етнотуризму. Для розвивання етнотуризму у Івано-Франківській області необхідний розвиток туристичної інфраструктури та дорожньо-транспортної мережі; створення інформаційного центру для збору, обробки та оновлення туристичної інформації; аналіз ринку етнографічних послуг для визначення кола потенційних споживачів; будівництво корчм і туристичних комплексів та їх промоція; вирощування регіональних культур; відновлення ремесел; відновлення ремесел, традицій та обрядів; будівництво та посильна рекреаційна діяльність.

РОЗДІЛ III

РОЗРОБКА ЕТНО-ТУРУ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ ОБЛАСТЬ

3.1 Технологічна карта

Туристична агенція «**TourMapTRAVEL**»

м. Чернівці, вул. Небесної сотні 29, офіс:1.

Тел.:+38 (068) 339-31-10

E-mail: tourmaptravelche@gmail.com

Технологічна карта

Туристично-екскурсійна карта маршруту на 2024 рік

Чернівці – Космач – Косів – Яворів - Чернівці

1. Основні показники маршруту

Вид маршруту :*навчальний, екскурсійний.*

Тип маршруту : *кільцевий.*

Категорія складності : *звичайний.*

Довжина маршруту : 254 км.

Тривалість: 4 дні/3 ночі.

Кількість туристичних груп : 4 .

Кількість туристів у групі : 15.

№ п/п	Статті витрат	Для однієї особи ⁵⁹
-------	---------------	--------------------------------

Загальна кількість туристів на місяць: 60.

Всього туро-днів обслуговування : $4*30=120$.

Початок обслуговування на маршруті першої групи : 01.05.2024

Початок обслуговування на маршруті другої групи : 05.05.2024

Кінець обслуговування останньої групи: 20.05.2024

Вартість путівки: 3500 грн (на одну особу)

3.2 Калькуляція туру

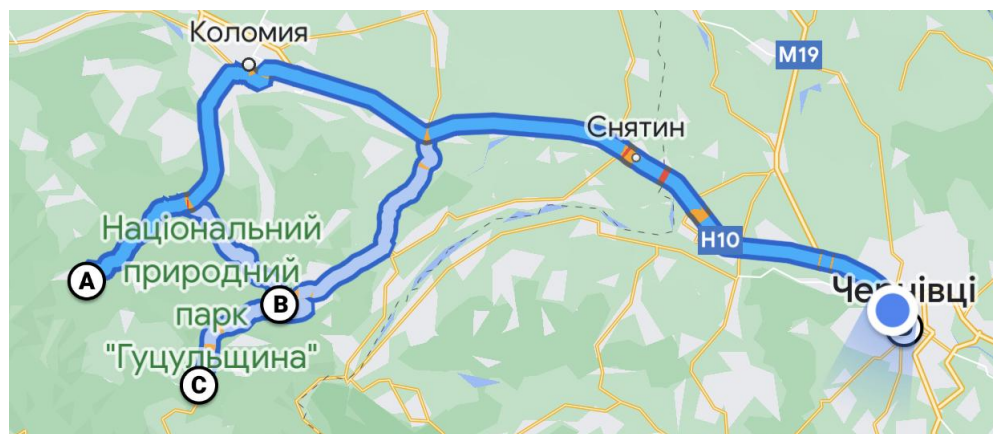
Калькуляція вартості туру «Колорит Гуцульщини»

(в розрахунку на одну людину)

1	Обслуговування Готель:DBL, TWIN, SNGL Харчування Експерсії	900 грн 500 грн 600 грн
2	Авіапереліт Проїзд автобусом	- 400
3	Внутрішній трансфер	Входить у вартість
4	Віза	-
5	Вартість туру для супроводжуючого	-
6	Страховання	-
7	Розрахунки з банком	-
8	Комісійним агентам	250 грн
9	Непередбачені витрати	200 грн
10	Плановий прибуток туристичної фірми	650грн
11	Вартість туру	3500 грн

Менеджер_____

3.3 Картосхема маршруту

3.4 Схема маршруту

📍 - місця дистанції

1. КОСМАЧ

- Майстер-клас по писанкарству
- Музей О. Довбуша
- Майстер-клас по виготовленню сирних коників
- Музей вівчарства
- Космацька гойдалка
- Майстер-клас їх гри на музичних інструментах
- Гуцульське вбрання (фотосесія в гуцульському одязі)
- Камінь Довбуша

2. КОСІВ

- Майстер клас з ткацтва
- Музей прикладного мистецтва
- Завод гуцульської кераміки
- Виставка робіт М. Стринадюка

3. ЯВОРІВ

- Музей народного мистецтва Гуцульщини
- Приватний музей сім'ї Кіщуків
- Фотосесія у колекції із овечої вовни
- Гуцульська сироварня
- Терношорська Лада

3.5 Програма туру «Колорит Гуцульщини»

День 1	<p>7.00 Збір групи в м. Чернівці (на Центральній площі)</p> <p>9.30 прибуття в с. Космач заселення в приватній садибі/кафе-піцерія «Villa Mariya» + пізній сніданок</p> <p>10.30 Майстер-клас по писанкарству</p> <p>12.00 відвідування музею О.Довбуша</p> <p>13.00 Вільний час</p> <p>14.00 Обід в Приватній садибі кафе/піцерії «Villa Mariya»</p> <p>15.00 Майстер-клас по виготовленню сирних виробів.</p> <p>16.30 екскурсія до «Музею вівчарства»</p> <p>18.30 Повернення в садибу, вільний час</p> <p>20.00 Вечеря в Колибі</p>
День 2	<p>8.00 сніданок в приватній садибі /кафе піцерії «Villa Mariya»</p> <p>9.00 Екскурсія на позашляховиках на «Космацьку гойдалку».</p> <p>12.00 Майстер-клас із гри на трембіті, флюярці та скрипці.</p> <p>13.00 Зустріч з майстринею гуцульського одягу. Фотосесія в етно одязі.</p> <p>15.00 Обід в приватній садибі/кафе-піцерії</p> <p>16.00 Екскурсія на каміння Довбуша</p> <p>18.00 Вільний час</p> <p>20.00 Вечеря в кафе/піцерії «Villa Mariya»</p>
День 3	<p>8.00 Сніданок в приватній садибі/кафе-піцерії «Villa Mariya»</p> <p>8.45 Виселення з готелю, переїзд в м. Косів</p> <p>9.30 прибуття в м.Косів</p> <p>10.00 Майстер-клас з ткацтва та виставка-продаж етнічних робіт.</p> <p>12.00 Музей прикладного та декоративного мистецтва</p>

	<p>13.00 Вільний час (базар народних промислів)</p> <p>14.30 Обід у форельному господарстві (+200 грн з особи)</p> <p>16.00 Огляд заводу гуцульської кераміки</p> <p>17.00 Відвідування виставки робіт Миколи Стринадюка</p> <p>18.30 Поселення в готель «Байка»</p> <p>19.30 Вечеря в готелі</p>
День 4	<p>8.00 Сніданок в готелі</p> <p>8.35 Виселення з готелю, переїзд у с. Яворів</p> <p>9.00 Прибуття в с. Яворів , екскурсія до музею «Народного мистецтва Гуцульщини»</p> <p>10.30 Екскурсія у приватний музей ліжникарства та старожитностей у сім'ї Кіщук</p> <p>12.30 Фотосесія у колекції із овечої вовни (стильні етнічні безрукавки, півпальта, етнічні закарпатські гуні)</p> <p>14.00 Обід в ресторані «Бабай»</p> <p>15.30 Підняття на Терношорську Ладу</p> <p>19.00 Вийзд в Чернівці</p> <p>21.00 Прибуття в Чернівці</p>

3.6 Додаткова інформація про об'єкти

Косівщина - один з найкрасивіших регіонів Гуцульщини. Унікальність краю, краса природного ландшафту, багатий рослинний і тваринний світ, кліматичні умови, унікальні природні екологічні скарби, де збереглися рідкісні види рослин і тварин, багатство народних традицій, традиційна сімейна культура, ремесла і невичерпний фольклор, якого немає більше ніде в Україні, а також багато іноземців завжди приваблювали і продовжують приваблювати туристів з-за кордону.

Цей етно-тур охоплює два села на Косівщині та місто Косів.

Спочатку ми відвідаємо село Космач. Лінгвісти перекладають "Космач" як "Келію сонця". Село має нематеріальну спадщину, яка характеризується жовтими та теплими кольорами, зокрема, вишивкою та писанками. Ландшафт регіону також привабливий для розвитку туризму. Коли піднімаєшся на найвищий пагорб Космача і дивишся вниз на село, то центр села, що складається з 32 гірських сіл, виглядає як соняшник.

Тут ви візьмете участь у майстер-класі з писанкарства. Майстриня з писанкарства Ганна та її родина зустрічають відвідувачів піснями та солодощами (настоянкою на гуцульській горілці, буцом та вурдою). Гуцулки у барвистому національному вбранні розповідають про помаранчеві візерунки на писанці, символи, успадковані від предків, правдиві історії про духів лісу та мавку, яка приваблює хлопців. Наприкінці екскурсії туристам дарують писанку, розписану власноруч на майстер-класі.

Наступна зупинка етно-туру - музей Доббсі, в якому зберігається приватна колекція Михайла Юсипчука-Дідишина. У музеї зібрані предмети побуту, зброя періоду опришківського руху, бартки, сокири, комбінезони, череси та інші раритетні речі. Є тут і незвичайні скульптури з дерева та каменю. За легендою, Олекса Добуш отримав смертельну рану понад три століття тому біля будинку, де знаходиться музей.

Майстер-клас з приготування сирників з сиру. Для представників Гуцульщини сирний коник - це мистецтво, яке гуцули люблять створювати і яким насолоджуються. Прикраси весільного столу, такі як сирний кінь, народжуються з любові, сирники, прикрашені руками молодят, доповнюють шлюб і любов, а торт, повний сиру, означає достаток у житті. Під час майстер-класів відвідувачі можуть виготовити власного сирного коника,

сфотографуватися в одязі з колекції "Сардак" та скуштувати вареники і грибну юшку

Музей вівчарства. Цей музей був відкритий зовсім недавно, у травні 2013 року, з метою вивчення міграції полонинських тварин у Карпатах та важкої праці вівчарів. У комплексі представлені процеси переробки молока, виробництва сиру, врюду та бринзи. Відвідувачі також дізнаються про вівчарську терапію - незвичне лікування з використанням продуктів вівчарства. Музей організовує майстер-класи з обробки вовни від стрижки до комерціалізації.

Гойдалка на горі Сиглін. У безпосередній близькості від цієї гойдалки, на висоті 857 метрів над рівнем моря, місцеві жителі випасають свою худобу. Корови додають колориту цьому місцю, дзвенячи своїми дзвіночками, ніби граючи карпатську мелодію.

Майстер-клас з інструментального виконавства. Послухайте мелодійну гру на гуцульських інструментах. Майстер-класи гри на трембіті, дудуці, флюярі та скрипці. Цікаві розповіді про мистецтво виготовлення та догляду за дерев'яними інструментами.

Показ автентичного одягу. Гуцульщина - це символ життя у всіх його проявах і повноті. Незаймана краса Карпатських гір, лісів та озер сформувала весь спосіб життя гуцулів. Життя в гармонії з природою та відчуття її подиху в кожній травичці та камінчику відображається в кожному аспекті життя та фольклору карпатських друдів. Барвисті костюми гуцулів не є винятком. Яскраві природні барви Карпатських гір відображені у вишитих сорочках, запасках та жіночих хустках, пісня водоспадів втілена в мелодійних тонах багатих жіночих прикрас, а зоряне небо, карпатське сонце та весняні барви степу немов застигли в декоративних візерунках їхнього одягу. Оскільки суворий гірський клімат і активний спосіб життя вимагали захисту від стихії

та виняткової спритності, костюми мали бути функціональними і практичними. Якщо в більшості регіонів України народне вбрання залишається в музейних колекціях, то на Гуцульщині, духовній та екологічній оазі України, частина традиційного вбрання збереглася в сучасному повсякденному житті.

Гуцульське весільне вбрання має давнє українське коріння і дещо відрізняється від регіону до регіону. Незмінними залишаються лише розкішне оздоблення та яскраві кольори. Весільні сорочки, святкові запаски, багато вишиті хустки та сардаки складають основу весільного вбрання нареченої. Ряди шийних прикрас доповнював головний убір з тонких орнаментованих латунних пластинок, що звисали на очі. На Верховинщині до сукні нареченої додавали білу накидку - "гулю", а на Косівщині голову нареченої прикрашали багато прикрашеним вінком. Наречений одягав білу полотняну сорочку, схожу на туніку, сукняні штани та капці, традиційний верхній одяг зі святковим орнаментом, а на голові - прикрашену крисаню. Одяг гуцулів - це дзеркало природної краси.

Добушські камені в Космачі, Покутська Буковина, займають особливе місце серед давніх релігійних об'єктів у Карпатах. У цій місцевості Косівського району фахівці виявили чи не найбільшу концентрацію мегалітів, які колись мали сакральне значення для місцевого населення. Звідси відкриваються чудові краєвиди і це гарне місце для фотографування.

У Космачі харчування та проживання відбуватиметься у приватному кафе-піцерії "Вілла Марія". Під час подорожі до Косова буде можливість сфотографуватися на оглядовому майданчику на виїзді з села.

Косів - центр народних ремесел Гуцульщини. Через містечко протікає невелика і красива річка Лівниця. На річці Лівниця є низка порогів, які називаються "гуки", популярне місце літнього відпочинку для мешканців

Косифа та туристів. Над центром міста височіє скеля Міська-гора, де досі можна побачити залишки міських мурів.

У Косівському музеї народного мистецтва та побуту зібрана спадщина кількох поколінь відомих гуцульських народних майстрів.

Відвідайте виставку "Тіні забутих орнаментів" скульптора Миколи Стринадюка. Тут є тарілки з курчатами, що нагадують казку про Котофейовича, а також медові пряники, що пахнуть дитинством. Поруч - тарілка з єгипетським лабіринтом і білим конем, що мчить за обрій життя.

На більшості з них зображено трикутник, символ багатства і зерна, але його також можна інтерпретувати як зуб казкового дракона. На іншій плиті цар оленів охороняє дерево життя. Тут також можна побачити панель з восьмикутною формою в центрі, яка з'єднує старослов'янський хрест і Дерево життя орнаментом.

Серед унікальних експонатів - різьблені по дереву картини, писанки, ікони, дерев'яні кахлі із гуцульським орнаментом (зображення святих, півнів, квітів і музикантів), дерев'яні хрести, справжні хрести та обереги, магічні амулети "Хрест нескінченності" - всі символи космічного хреста.

Потім ми відвідаємо Художній комбінат "Косів", фабрику гуцульської кераміки. Спостерігаємо за виробництвом, демонстрацією та продажем гуцульської кераміки. Техніка виготовлення хутурської кераміки відома як "літування" або "гравірування", при якій виріб обмазується білою глиною, а після висихання розписується. Після першого випалу в гончарній печі виріб розмальовують зеленою, коричневою, жовтою і рідше синьою фарбою (білої глазури до випалу не було, лише біла ангоба). Потім виріб покривають прозорою глазур'ю і обпалюють вдруге. Ця техніка не має аналогів у світі. Майстри фактично малюють на глині місцеву історію. В оздобленні керамічного посуду відображені флора і фауна, міфологія, релігія, жанрові

картини на побутову тематику, сцени праці та свят, звичаї та обряди хутурського народу. Геометричний орнамент вільно пристосовується до форми виробу, підкреслюючи його об'єм. Легкість малюнка не заважає глядачеві сприймати пластику форм, а композиція оздоблення та сюжети неповторні. Майстер ретельно випикує кожен елемент у власній стилістиці та кольоровій гамі.

Село Яворів є унікальним центром художнього ремесла ліжницького виробництва. В останні роки в Яворові спостерігається справжній ренесанс ліжника. Це барвисте диво є результатом співпраці вправних стьолярів та професійних художників і є водночас і побутовим виробом, і витвором мистецтва. І сьогодні Яворів відомий як столиця різьбярства.

Ми відвідаємо музей Кіщука, де отримаємо майстер-клас з ткацтва ліжника, а також побачимо красивих довговолосих овець і зробимо живі фотосесії. Музей дає відвідувачам змогу доторкнутися до справжньої культури горян. Родина Кіщуків виготовляє фунікулери, вовняні шапки, безрукавки, теплі капці, різноманітні килими та різиники. У них є старовинний ткацький верстат і рідкісна прядка, якою користувалися їхні предки. Сім'я колекціонує антикваріат. Їхні діти також захоплюються сімейними артефактами. Переможниця Євробачення Джамала купила одяг Наталії, а відомий туристичний проект "Український мандрівник", телеканал 24 та багато місцевих і національних ЗМІ знімали про роботу родини Кищуків.

Останньою родзинкою туру стала Терношорська рада. Це унікальне скельне утворення, розташоване на південних схилах гори Теруношола (989,9 м). Святилище Тернешола - давнє язичницьке святилище наших предків і одне з найпотужніших місць у Карпатах. Скельні утворення Терношорів займають загальну площу 4000 квадратних метрів, висота скель

сягає 40 м. Інтерес викликають 2 плити, які зливаються, утворюючи гігантське коло. Його діаметр становить близько 8 м.

3.6. Проблеми та перспективи розвитку етнічного туризму в Україні

Етнічний туризм все ще не дуже популярний в Україні. Це пов'язано з тим, що учасниками відповідних турів є люди третього покоління - пенсіонери. Етнічний туризм не настільки поширений, як інші види туризму, оскільки ця категорія туристів здійснює дуже мало внутрішніх подорожей порівняно з представниками інших вікових груп.

Подальший розвиток етнічного туризму в Україні гальмується незавершеністю нормативно-правової бази та відсутністю цілісної системи державного регулювання.

Розвиток етнотуризму в Україні може бути досягнутий за таких умов:

- створення "етностилу" фермерських господарств та посилення їхньої промоції;
- відновлення та збереження селянських традицій у повсякденному житті; забезпечення туристів якісною їжею та вишуканим сервісом;
- рекреаційна реконструкція туристичних об'єктів;
- прискорення реставрації та консервації архітектурних та історичних пам'яток і включення їх до спеціальних туристичних маршрутів;
- розвиток анімаційних програм для подовження тривалості перебування туристів;
- розробка пілотних проектів для демонстрації переваг етнотуризму;
- створення інформаційних центрів для збору та оперативного оновлення туристичної інформації;

- створення нових маршрутів до визначних місць, архітектурних та релігійних пам'яток.

Етнотуризм в Україні ще не досяг рівня міжнародних стандартів у туристичній сфері. Для того, щоб задовольнити попит на етнотуризм в Карпатському регіоні, необхідно вирішити наступні проблеми, що стримують розвиток цього виду туризму:

- відсутність нормативно-правової бази для розвитку етнічного туризму, відсутність відповідних стратегічних документів;

- недостатня поінформованість туристів та туристичних операторів про ресурси етнічного туризму в Українських Карпатах

- відсутність асиміляції більшості етнічних груп та єдиного брендингу перспективних регіонів з точки зору розвитку етнотуризму;

- відсутність єдиного підходу та державної підтримки в організації історико-краєзнавчої діяльності.

Етнотуризм - один з найперспективніших видів туризму, вид подорожей, під час яких туристи знайомляться не тільки з культурними особливостями різних етнічних груп і народів, а й з природними комплексами своїх регіонів, невід'ємною частиною яких вони є. Популярність етнічного туризму пояснюється тим, що багато людей сьогодні живуть у мегаполісах, де втрачені давні традиції та звичаї. Для туристів, які беруть участь в етнічному туризмі, важливо не тільки доторкнутися до витоків власної культури, а й дізнатися і відчути особливості інших стародавніх культур.

Сьогодні етнічний туризм стрімко розвивається як спосіб збереження етнокультурних ландшафтів та відродження традицій місцевого населення, водночас пропонуючи можливості для отримання прибутку. Для того, щоб систематизувати інформацію про етнічні туристичні дестинації та полегшити

процес планування туристичних маршрутів як для операторів, так і для туристів, важливо створити географічну інформаційну базу даних, яка буде у відкритому доступі в інтернеті. Станом на початок 2019 року база даних містить 3 809 природних, історичних та культурних етнічних туристичних дестинацій. Розроблена база даних об'єктів етнотуризму в Карпатах може бути використана для розробки маршрутів, що проходять через ці регіони. Розробка такої бази даних вже розпочалася та вважається важливим кроком до створення інтерактивного веб-сайту, що презентує етнотуристичні об'єкти та маршрути в Карпатах.

Етнотуризм в Україні часто називають ностальгічним туризмом. Такі тури організуються переважно для іноземців, які приїжджають з регіонів, що зараз є частиною України.

Очікується, що Україна розвиватиме етнотуризм на основі своїх багатих історичних та культурних туристичних ресурсів:

- 56206 археологічних пам'яток;
- 51364 історичних пам'яток
- 5926 пам'ятних мистецьких об'єктів
- 16293 пам'яток архітектури, містобудування, мистецтва і ландшафтної архітектури.

Україна дуже багата на ресурси етнічного туризму. Для розвитку етнічного туризму необхідно привернути увагу туристів до історії власної країни та до історичних і культурних пам'яток інших регіонів, а також підвищити попит на цей туристичний продукт.

Останнім часом почали з'являтися унікальні "живі музеї" (скансени). Це музеї, які представляють етнічні культури у відродженому вигляді. Вважають не лише спеціалізовані будівлі та антикваріат, але й професійно підготовлений анімаційний персонал, який відтворює атмосферу минулих

часів. Цікавим у скансенах є те, що старе обладнання, наприклад, транспортні засоби минулих епох, відреставровані і використовуються для музейної діяльності. Від звичайних музеїв ці музеї відрізняє елемент анімації. Особливістю живих музеїв є традиційна кухня регіону. Страви готуються за участі туристів. Перший такий музей в Україні був створений у Національному історико-етнографічному заповіднику "Переяслав".

Розвиток етнотуризму в Україні частково зумовлений наявністю різноманітної діаспори, серед яких росіяни, поляки, греки, білоруси, молдовани, євреї, угорці, румуни, цигани, гагаузи, вірмени та інші.

Розвиток етнотуризму має важливе значення не лише для політичного, соціокультурного та економічного розвитку держави, а й сприяє вирішенню соціально-економічних проблем регіону, збільшенню зайнятості у сфері послуг, створенню додаткових доходів та інфраструктури (зокрема транспортних, комунікаційних і торговельних мереж, закладів розміщення та харчування, рекреаційно-розважальних комплексів), формуванню сприятливого макросередовища, що проявляється у стимулюванні розвитку.

Хоча Україна зараз переживає політичні та економічні труднощі, для більшості регіонів України сьогодення є періодом розвитку нових тенденцій у культурному житті, а увага до етнічного туризму є однією з реальних можливостей для економічного, соціального та культурного розвитку України, з огляду на свої сучасні характеристики, етнотуризм функціонує як механізм самозбереження та відтворення етнічних культур. Етнотуризм не може бути єдиною ідентифікованою формою культурного туризму, оскільки він є багатограним, як барвиста мозаїка етнічних груп України. Поява нових етнозаходів свідчить про те, що етнотуризм не лише існує, а й розвивається. Таким чином, розвиток туризму в Карпатському регіоні є одним з найкращих в Україні з точки зору використання туризму як галузі економіки, що

постійно розвивається. З метою більш ефективного використання історико-культурного потенціалу регіону необхідно розробити та впровадити наступні системні заходи. Етнотуризм був визначений дослідженнями як перспективний інноваційний сектор внутрішнього туризму в Україні.

Висновки до розділу III

Аналізуючи третій розділ, можна побачити що Косівський район є надзвичайно привабливий та з великим туристичним потенціалом, а саме з потенціалом на розвиток етнотуризму. Адже саме тут збереглися багато народних звичаїв та традицій з стародавніх часів, а саме це дозволяє туристам поглинутись в стародавні часи, відчутти справжній дух Гуцульщини, побувати у мальовничих селах які знаходяться високо в горах, одягнути стародавній одяг та скуштувати приголомшену карпатську кухню, яка є неймовірно смачною. Дослідивши Косівський район, було розроблено етнотур «Колорит Гуцульщини» куди було внесені найкрасивіші гуцульські локації:

- с. Космач , яке являється родзинкою нашого туру, адже тут знаходяться найвисокогірніша гойдалка в Україні, безліч музеїв тощо;

- м.Косів ,здавна був торговим центром,туристи часто знайомляться з Гуцульщиною через Косівський ринок, який відкривається лише раз на тиждень тощо;

- с.Яворів це досить велике село за площею та кількістю населення, але, на щастя для мандрівників, майже всі визначні пам'ятки компактно розташовані в радіусі кілометра.

Для поширення й популяризації етнічних особливостей краю створений туристичний маршрут до переліку відвіданих об'єктів якого включені найбільш автентичні місця та пам'ятки гуцульського краю.

ВИСНОВКИ

Отже, етнотуризм займає важливе місце в туристичній індустрії. Він виділяється як важливий вид туристичної діяльності в проаналізованій нами класифікації туризму. Популярність і важливість етнотуризму в Україні визначається такими факторами, як історія країни, національна культура та національні традиції. Етнотуризм має свою складну структуру та підвиди. Типологія етнотуризму визначається різноманітністю ресурсної бази, що включає матеріальні та нематеріальні елементи. Етнотуризм вважається одним із найбільш перспективних видом туризму в Україні. Розвиток етнічного туризму стає новою і цікавою сферою діяльності, а попит на етнічні тури, під час яких туристи відвідують місця походження або знайомляться з культурою певного регіону, постійно зростає. Туроператори розробляють нові краєзнавчі маршрути, щоб привабити шанувальників етнічного туризму.

1. Етнографічний туризм вже давно є об'єктом дослідження як для українських науковців, так і для представників з інших країн. Українська культура та українські традиції не можуть не зачаровувати. Саме тому, цій проблематиці присвячено багато праць, як теоретичного так і практичного спрямування.

2. Основними чинниками розвитку етнографічного туризму є надбання людини, яка проживала здавна на тій чи іншій території, зокрема в нашому випадку йде мова про спадок українського народу. Також не можна поза увагою залишити низку чинників, які сприяють популяризації етнографічних цінностей, політику місцевих органів управління та рівень їх уваги даному туристичному напрямку, врешті-решт – розвиток транспортної інфраструктури та економічної й політичної стабільності в регіоні.

3. Івано-Франківська область є однією з найбільш колоритних у плані особливостей та різноманітності традицій і звичаїв. Етнографічні фестивалі, тематичні ярмарки основою яких є традиційні художні промисли та ремесла здавна приваблювали до себе велику кількість туристів. Особливу увагу у розвитку етнотуризму відіграє гуцульський фольклор.

4. На території Івано-Франківської області у довоєнний час щорічно такі населені пункти як Космач, Косів, Кути, Коломия, Яремчу, Верховина ставали центрами проведення етнографічних фестивалів з величезною кількістю відвідувачів. Не дивлячись на складну ситуацію в країні у 2023 році у селі Криворівні (Верховинська ОТГ) відродили етно-фестиваль української коляди;

5. Не дивлячись на відносно невелику територію Івано-Франківської області тут представлені різні історико-етнографічні регіони – Бойківщина, Гуцульщина, Опілля, Покуття. Кожна із них має свої особливості та відмінності. –

6. Для популяризації етнографічного туризму потрібно створювати све нові й нові тури, пропонувати їх як в середині нашої держави, так і за її межами. Ми створили туристичний тур по території найбільш привабливих з етнографічної точки зору локаціях Косівського району Івано-Франківської області. розробити етно-тур по території Косівського району. Дестинації, які включені до туру мають безліч принад окрім етнографічних родзинок – чудові краєвиди, доступність, досвід, підтримку місцевого населення та керівництва громади.

7. Найбільшою проблемою на разі для українського етно-туризму є війна, однак після її завершення в регіонах Івано-Франківської, Львівської, Чернівецької та Закарпатської області, які сподіваємось і надалі залишатимуться безпечними та такими, що найменш простаждали принаймі в

зовнішніх своїх проявах етнографічні події, фестивалі, виставки будуть здирати велику кількість як внутрішніх, так і іноземних туристів. Етнотуризм сприяє вирішенню соціально-економічних проблем регіону, створює сприятливе макросередовище, підвищує рівень зайнятості та стимулює розвиток інфраструктури, зокрема, транспортного сполучення, закладів розміщення та харчування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про туризм: Закон України від 18.11.2003 р. № 1282–IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Голод А.П., Мисяк О.М. Етнічний туризм у Карпатському регіоні: структурні особливості та проблеми розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2018. С.134-141.
3. Доценко А. І. Етнічний туризм: навчальний посібник / Доценко А. І. – К.: Університет «Україна», 2021, – с.
4. Дутчак О. Теоретико-методологічні проблеми українського етнотуризму: історіографія / О. Дутчак // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Історія. – 2013. – Вип. 23-24. – С. 318-322.
5. Галич – столиця Галицько-Волинської держави // Івано-Франківщина – край туризму / [упорядники: Т. Маланюк, Б. Мицкан, К. Ободинський ; ред. А.-М. Волосацька]. — Львів : “Манускрипт”, 2009. — С. 40–57.
6. Горбаль У. Рекреаційно-туристичний потенціал Опілля та особливості використання етнокультурної спадщини регіону в туристичних атракціях / У. Горбаль // Вісник Львівського університету. — Львів, 2009. — Вип. 36. — С. 81–89.
7. Гнатюк М. Красою гір натхненні : Народне мистецтво Гуцульщини та Покуття (кінець XIX – початок XXI ст.) : Майстри, школи, музеї / М. Гнатюк, М. Грепіняк. — Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаніка, 2010. — 322 с.
8. Етнографія Покуття // Покуття : Історико-етнографічний нарис / [гол. ред. : А. Королько]. — Львів : “Манускрипт”, 2010. — С. 328–365.
9. Карпенко Ю. В., Гвоздик Т. О. Етнографічний туризм як інноваційна форма збереження та відродження історико-культурної

спадщини регіону. «Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи» : [Текст] : Зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Львів, 25 лютого 2016 р.) / Міністерство освіти і науки України, Львівський інститут економіки і туризму. — Львів : ЛІЕТ, 2016. — 300 с., С-101-107.

10. Класифікація ресурсів етнічного туризму [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5152433/page>

11. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України. Навч. посібник. К.: Альтерпрес, 2007, – 369 с.

12. Логвин М.М., Самченко Ю.В. Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи Стаття, Львів. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів (25 лютого 2016 р.). – Львів. 2016. 292 с. Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/>

13. Муравська С. В. Етнічний туризм : до проблеми визначення терміну. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та студентів. Розвиток українського етнотуризму : проблеми та перспективи. Львів. 2011. С. 70–74.

14. Орлова М.Л. Ресурси етнічного туризму регіону: суспільно-географічна оцінка (на матеріалах Одеської області). Автореф. дисертації. – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2009. – 20 с

15. Петрик Н. А. Становлення та розвиток етнічного туризму (на прикладі міграційних процесів Лемківщини в середині ХХ ст.) / Н. А. Петрик, О. С. Чубрей // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. — 2011. — Випуск 672–673. — С. 151–155.

16. Туризм як пріоритетний напрям соціально-економічного розвитку регіон. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

[Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/zbirnyk-2015-1.pdf>

17. Філософія туризму: навчально-методичний посібник / В. С. Пазенок, В. К. Федорченко. — К.: Кондор, 2004. — 268 с.

18. Цуцман І. Я. Музеї Покуття та їх місце в збереженні історико-культурної спадщини краю (на прикладі Коломийського району) / І. Я. Цуцман // Карпатський край : Наукові студії з історії, культури, туризму / [гол. ред. В. Клапчук]. — Івано-Франківськ : “Фоліант”, 2014. — № 2 (5). — С. 82–91.

19. Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів «Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.science-community.org/uk/node/163807>

20. Проблеми та перспективи розвитку етнотуризму: зарубіжний та український досвід [Електронний ресурс] –Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Rozhnova_Vladyslava/Problemy_ta_perspektyvy_rozvytku_etnoturyzmu_zarubizhnyi_ta_ukrainskyi_dosvid.pdf

21. Туризм в Івано-Франківській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

22. Історико-культурні засади становлення і розвитку етнотуризму в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: [kulturni_zasady_stanovlennia_i_rozvytku_etnoturyzmu_v_Ukraini](https://uk.wikipedia.org/wiki/kulturni_zasady_stanovlennia_i_rozvytku_etnoturyzmu_v_Ukraini)

23. Великдень в Космачі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

24. Туроператор Видвидай: <https://vidviday.ua/blog/guculske-vbrannia/>

25. <https://huculia.info/place/kosiv-bazar-smodna/kosiv-market-embroidery/>

26. <https://www.karpaty.info/ua/uk/if/ks/kosmach/>
27. <https://www.karpaty.info/ua/uk/if/ks/yavoriv/>